

UNITÁRIUS ÉLET

52. ÉVFOLYAM 4. SZÁM
1998. JÚLIUS-AUGUSZTUS

Kéthavonta megjelenő folyóirat

Reformátori arcképesarnok

Dudith András (1533-1589)

A TARTALOMBÓL

„Egy Istenünk, egy magyar hazánk”

Katalógus a Kolozsvári Unitárius
Kollégiumi Nagykönyvtárban

Búcsú dr. László Gyula professzortól

Lángoló kehely

A teremtésről

Unitárius elődeinkről...

A XVI. század nyomdái és nyomdászai

Szirmok, virágok

FELHÍVÁS

Folytatódik a koszovói menekültek segélyezése

Közel egymillió forintos gyorssegélyt juttatott el a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat az egyházi segélyszervezetek genfi központján keresztül a jelenleg Albániában dolgozó norvég egyházi partner segélyszervezetnek (NCA).

A további gyűjtés eredményétől függően a Szeretetszolgálat két területen kívánja segíteni a koszovói menekülteket:

1. A 300 fős Novi Pazar-i (szandzsáki) ingyenkonyha működtetése.

2. Észak-Kelet Albánia, Tropoje körzetében (15.000), illetőleg Kosovóba, Pristina, Prizren és Pec környékén, (10.000) családoknál, vagy menekülttáborokban elhelyezett menekültek, tartós élelmiszerekkel (liszt, só, olaj, bab, tészta, húskonzerv, cukor), tisztálkodási eszközökkel (fogkrém, szappan, sampon), matracok és takarók történő ellátása.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat továbbra is számít az önzetlen adományozók támogatására

A pénzadományokat a **10102093-30033003-00000000** számlaszámra lehet elküldeni. Csekkekért a Szeretetszolgálat Országos Központjához, a helyi Szociális Központjaihoz, illetőleg a protestáns gyülekezethez fordulhat, vagy személyesen – fordulhatnak az adományozni szándékozók.

VELÜNK EGY JOBB VILÁGÉRT

Budapest, 1998. július 29.

A Heltai Gáspár könyvesbolt kínálatából

László Gyula: A honfoglaló magyarok

László Gyula: Arckép és kézírás

Bona Gábor: Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban

Babirák Hajnalka: Magyar–georgiai irodalmi kapcsolatok

Gömbös Tamás: Akikről Budapesten utcát neveztek el

Tóbiás Áron: A magyarok vére (Le sang des hongrois)

Vajta Vilmos: Amig időnk van

Canterbury Szent Anzelm: Miért lett Isten emberré?

Canterbury Szent Anzelm: Monologion Prosligion

Sren Kierkegaard: A keresztény hit iskolája

Selma Lagerlöf: Az antikrisztus csodái

Olvassuk együtt a Bibliát hétről-hétre!

*„Ha látom az eget, kezed alkotását,
a holdat és a csillagokat,
amelyeket ráhelyeztél,
micsoda a halandó – mondom –,
hogyan törödsz velem,
és az emberfia, hogy gondod van rá?
Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél,
dicsőséggel és méltósággal
koronáztad meg
Úrrá tetted kezed alkotásain,
mindent a lába alá vetettél”.*

(Zsolt. 8, 4-7)

Júl. 5–11-ig I. Móz. 1, 1–19

Júl. 12–18-ig I. Móz. 1, 20–2, 4a

Júl. 19–25-ig I. Móz. 2, 4b–25

Júl. 26–Aug. 1-ig I. Móz. 3, 1–13

Aug. 2–8-ig I. Móz. 3, 14–24

Aug. 9–15-ig Zsolt. 8.

Aug. 16–22-ig Zsolt. 19.

Aug. 23–29-ig Zsolt. 104.

Unitárius vallási műsorok

Magyar Televízió – 1-es csatorna

„Örömhír” c. műsor

szeptember 27., vasárnap 15.30

december 20., vasárnap 15.30

Duna Televízió

Istentisztelet-közvetítés

Füzesgyarmatról

szeptember 27., vasárnap 10.00

Magyar Rádió – Kossuth adó

Istentisztelet-közvetítés

szeptember 27., vasárnap 10.05

„Egy az Isten” c. félóra

szeptember 4., péntek 13.30

október 30., péntek 13.30.

Lapzárta minden páros hó 15-én van. A később beérkezett írással szerkesztőségünk csak a következő hó lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő írásoknál figyelembe venni.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Bencze Franciska

Rovatvezetők:
Kászoni József
(hazai és határon túli kultúra),
Kelemen Miklós
(egyház története),
Rázmány Csaba
(hazai egyházi tudósítások),
Dr. Somogyi László
(Teológiai Műhely)

SZERKESZTŐSÉG CIME:
V. Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 311-2801
Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.
Előfizethető:
egyházi központunkban, a lelkesítő irodákban,
vagy egyházi csekken, Unitárius Élet jellegével.
Évi előfizetési díj: 1200,- Ft
Egyes szám ára 200,- Ft
Megjelenik kéthavonta.
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Készült a Cerberus Kft. gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.
Tel.: 332-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272

„Egy Istenünk, egy magyar hazánk”

Mt. 25,34.
Jel. 14,6-7.

János Apostol látomásaiban az angyalnál volt az örök evangélium. Hirdette azoknak, akik a földön laktak. Minden népnek és törzsnek, minden nyelvnek és nemzetnek. Hatalmas hangon így szólt: „Féljétek az Istent, és adjatok neki dicsőséget, mert eljött ítéletének órája. Imádjátok azt, aki teremtette a mennyet és földet, a tengert és a vizek forrásait!”.

Jézus, mielőtt harmadszor jelentette ki szenvedéseit, állandó vigyázatra intette tanítványait, mert az ítéletnek nem az idejét kell tudni. Az titok, hogy szüntelen vigyázattal és imádkozással készülődjünk a nagy megpróbáltatás napjára. Hogy mindenkor készen legyünk, bármikor jön el.

„Amikor pedig eljön az Emberfia az ő dicsőségében, és vele az angyalok mind, akkor odaül dicsősége trónjára. És összegyűjtenek eléje minden népet.

Akkor így szól a király a jobb keze felől állókhoz: Jöjjetek, Atyám áldottai, örököljétek azt az országot, amely nektek készített a világ kezdete óta.”

Ha ez igék intelemként ragadnak meg lelkiismeretünkben, Ady negatív istenélményétől óvakodni fogunk. Neki Isten van minden gondolata alján, de jaj, ő ott vergődik a balján. A költő élményének forrása Jézus, akit Isten jobbán láthatott.

Ady egész költészetében ez az élmény a meghatározó. Ady költészete magyar költészet. Nem a győztes vagy uralkodó hatalmak költészete, hanem a legyőzöttké. A gyarmatosítottaké. Tele van büntudattal, de a tisztulás, a megigazulás és szabadság örök vágyakozásával is. Tele van azzal a szent meggyőződéssel, hogy neki nem a bűnösök, hanem az igazak között a helye. Nem a baloldaliak, hanem a jobboldaliak között.

A mi istenélményünk magyar istenélmény. Kölcsey Ferenc nemzeti imádságában, a Himnuszban is az. „De hajh, bűneink miatt gyúlt harag kebledben, – S elsűjtád villámidat dörgő fellegekben.” A költő, mint minden más magyar, de mindenki másnál ékebben sikerélményekről is dalol, és mint igazi magyar, nem dicsekszik vele, hanem szüretel. A

magyar helytállás megszenvedett gyümölcsét takarítja be.

Megünnepeztük a honfoglalás millicentenáriumát, és történelmünk legnagyobb szabadságharcának másfél évszázadát is idén ünnepeltük. Alig két év múlva, Isten kegyelméből, a keresztény Magyarország milleniumára kerül a sor. Kapcsoljuk egybe most e hármat a magyar istenélmény jegyében. Isten a legtöbb magyar számára hármasság. Nekünk pedig az Isten egy. Musnai Dakó György unitárius diakónus 1668-ban, háromszázharminc évvel ezelőtt az énlaki templom mennyezetén idézte ezt a Bibliából – ősmagyar írással, a földet jelképező kazettán. A föld négy sarkát ősmagyar szokás szerint négy életfával jelölte meg. Az ég négy sarkát tartják. Jelentésük pedig ugyanaz, mint ami belül is olvasható: „Isten egy”.

Nevezték ezt az életfát keresztény fogalmak szerint apostoli kettőskeresztnek, de a király kezében is ugyanaz maradt a jelentése: Magyarországon nincs más hatalom csak egy, az Isten hatalma.

Győzelmeink mind Isten győzelmei mert ő az, aki hozzásegített. Bűneink felett sem emberek ítéleznek, hanem az, aki igazságosan ítélt. Ilyen pedig csak egy van, és nincsen kívül más.

Augusztus 20. minden keresztény magyar ünnepe a honfoglalóktól napjainkig. Vannak nemkeresztény magyarok, akik ezen a napon egyebet ünnepelnek, és az is a hazával, földjével, természetével és alkotmányával kapcsolatos. Az üzenet egyformán szól mindekinek. Üzenet ez, és örömet üzen: Örök evangéliumot mindenkinek, aki a Kárpát-medencében él. Hatalmas hangon szól mindenkinek: „Féljétek az Istent, és adjatok neki dicsőséget. Imádjátok, mert eljött ítéletének órája”. Jézus tanításában válik ez hallhatóvá minden nép számára a maga nyelvén.

Isten aszerint ítélt, amint elfogadtunk vagy elutasítottunk minden más urat azon az eggyen kívül, akit megillet a dicsőség. Aszerint, hogy mennyire tiszteljük öseinket, akik vérüket ontották ezért

Nagy, párás víz körül
aranyló gabona.
Vadruca-hápgóság.
Szittyós part elnyeli.
Távoli zivatar dorombol.
Hamar jön, el is megy.

JÚLIUS

Cepei tó. Kétaraszos halak
játékosan dobták fel magukat.
Tiszta helyen, meleg nyáron, fiatalon
fürödni: kell ennél jobb?

az örökséget. És hogy mennyire ragaszkodunk az örökségünkhöz. Mi hisszük, hogy ezt az országot nekünk készítette Isten örökül a világ kezdete óta. Mi ezért megadjuk Istenünknek a dicsőséget. Árpádot, az első nagyfejedelmet pajzsra emelte a hét vezér, és vérszerződést kötött: „Veled tartunk, bárhová visz a szerencséd”. De Árpád előtt és Árpád óta nálunk, és egyik nép országában sincs más hatalom csak az Isten, aki egy.

Nekünk más pajzsunk is van: a hit.

Hitünk pajzsára mi Jézust emeljük. Őt követjük, bárhová vigye őt földi szerencséje, és új szövetséget kötünk vele. Tudjuk, hogy jobbra felől állít majd minket magyarokat is, minden nép között mindaddig, amíg megadjuk neki a dicsőséget. Így szól akkor hozzánk: „Jöjjetek Atyám áldottai, örököljétek az országot, amelyet nektek készített a világ kezdete óta.”

Minden ország, mint a miénk is, csak akkor ország és örökség, ha Istentől örököljük, és az ő országaként birtokoljuk.

Az énlaki unitáriusok háromszázharminc év óta imádkoznak az ég négy sarkát tartó sok évezredes magyar életták alatt, amelyek az örök evangéliumot hirdetik. „Megfogyva bár, de törve nem”, ők nem érezhetik magukat Isten baloldalán. A kilencszázkilencvennyolc éves keresztény Magyarországon sem érezheti ott magát senki, aki hittel vallja, hogy „Isten egy”, és egy a haza, melyet Isten a világ kezdete óta készített örökül mindenkinek, akinek nincs más istene, és megadja a dicsőséget az egy Istennek. Ha bűnbe sodorta is az élete, „Már e földön üdvözül, – Jobb keze felére ül.” Amen.

Nyitrai Levente

Katalógus mint kapunyitás a Kolozsvári Unitárius Kollégiumi Nagykönyvtárban

Úgy 1993 őszén midőn férjemmel éppen Erdélyben voltunk és gyűjtöttük a tennivalókat a listánkra, néhai **Erdő János**, akkor Főjegyző Úr ünnepélyes eréllyel szólított fel: „Zizi, kérem, azt a feladatot adom, hogy találja meg valahol a Kolozsvári Unitárius Kollégiumi Nagykönyvtár elveszett katalógusát! Enélkül legértékesebb kincsünket nem tudjuk használni.”

Ez a kérés parancs volt számomra. Hiszen nagyonis tudatában voltam a könyvtár értékének. Ez a világ talán legnagyobb és legfontosabb gyűjteménye a Reformáció anyagát illetően, legalább öt nyelven.

Édesapám egész ifjúságát, politikai börtön előtti életének nagy részét ebben a könyvtárban kutatással töltötte, hogy megszülessék a *Négyszáz év erdélyi unitárius prédikációirodalom története* – az unitarizmus egyetlen szellemtörténeti munkája (sajnos még mindig csak kéziratban.) Ő volt az egyetlen aki a négy évszázad valamennyi prédikációját végigolvasta és disszertációjában feldolgozta.

A gyűjtemény már évtizedek óta a Román Tudományos Akadémia Kolozsvári fiókjának tulajdonában van, mely intézmény szerencsére megőrizte a könyvtár eredeti rendszerét és integritását – ez becsületükre vall. **Dr. Lakó Elemér** könyvtáros-tudós tizenkét évi munkával megszerkesztette a könyvtár katalógusát, az azonban nem volt az Unitárius Egyház számára hozzáférhető, különösen Lakó halála után. Így gyakorlatilag a legnagyobb kincsünk használatlanul a polcokon porosodott, s az új generációnak már fogalma se volt annak tartalmáról.

Isteni sugallat vezetett a Szegedi József Attila Tudományegyetem Régi Irodalomtörténeti karára. **Balázs Mihály** professzorékkal és a Magyar Tudományos Akadémia tagjaival Gellérd Imre munkájának megjelentetése ügyében már azelőtt is tárgyaltunk. Egy ilyen találkozáskor pillantottam meg a kolozsvári Katalógus egy reprodukcióját (mikrofilmről).

Ekkor, öt évvel ezelőtt egy vonatfülkében kezdtünk el lázasan álmodni **Balázs Mihály**, **George Williams** és **Gellérd Judit**. Rendezzünk Enyedi György konferenciát Kolozsvárott! Adjuk ki a Katalógust angolra is lefordítva! Szövetségre léptünk, szent fogadalmat tettünk, hogy ki-ki a maga tehetségével hozzájárul a nagy terv valóra váltásához.

Mi, a **Center for Free Religion** vállaltuk az anyagi alap előteremtését, s az Amerikai Unitárius Egyháztól két ízben is kaptunk rá szerény ösztöndíjat, összesen nyolcezer dollárt. A **Balázs Mihály** és **Keserű Bálint** professzorok, valamint munkatársaik által végzett, mennyiségében hatalmas és minőségében utólréhetetlen munka azonban pénzzel megfizethetetlen. Nemcsak újrakezelték az egész gyűjteményt, de valójában az eredeti, Lakó féle katalógust kibővítették, kiegészítették, kijavították és angolra is lefordították az arra szoruló szövegeket. Sőt, elektronikus formában, komputerre alkalmazott változatban is megjelentetik.

A Román Tudományos Akadémiával George Williams folytatott tárgyalásokat abban az időben, melynek pozitív eredménye nemcsak az Akadémia beleegyezése volt, hogy a katalógust közösen kiadjuk, hanem egy ezen túlmenő segítőkészség is, mellyel a szegedi tudóscsoport munkáját könnyíteni, határfokát javítani próbálták.

És íme, 1997 szeptember elején Kolozsvár történetének legnagyobb és legjelentősebb teológiai konferenciája zajlott, az Enyedi György Nemzetközi Konferencia. Európa legjelesebb tudósai közel negyven előadást tartottak négy nyelven, szinkron tolmácsolásban. Erdélyt – **Dr. Szabó Árpád** püspök bevezető előadásán kívül – édesapám munkája képviselte, melyet én adtam elő angolul.

A konferencia csúcseménye a Katalógus ünnepélyes közreadása volt a Román Tudományos Akadémián: nemzetközi ünnepet ültünk, mert a Katalógus birtokában a híres könyvtár kapui újra megnyitottak – immár az egész tudósvilág előtt.

Dr. Gellérd Judit

„Magyarok fénye, ország reménye... ... Órállóul rendeltelek téged!

„Őrzők: vigyázzatok a strázsán,
Az Élet él és és élni akar,
Nem azért adott annyi szépet,
Hogy átvádoljanak most rajta
Véres s ostoba feneségek...
... S a csillag-szóró éjszakák
Ma sem engedik feledtetni
Az ember Szépbe-szött hitét,
S akik még vagytok, őrzőn, árván,
Őrzők: vigyázzatok a strázsán.”
(Ady Endre: Intés az őrzőkhöz)

Szülőföldemen, a Hargita alatt, Lókodban, gyermekkoromban ilyen tájban kiülve a templom előtti padra vagy az istenházába vezető kőlépcsőre mesélő öregjeinkkel, szájukra tapadva hallgattuk székely őseink valós és valósnak hitt történeteit. Ha augusztusi hullócsillagot láttunk, tekintetünket és képzeletünket a Bágyi-vár sarka felé fordították, mondván, hogy Sándúr rabonbán érkezését jelzi az égi jelenség. Felhívták figyelmünket, hogy nemsokára jön, kaptatva-rúgtatva lovával fel a Bágyi-várba a vár ura (aki történetesen az én anyai ősöm is volt, lehetett!). A Lókertből ment haza (Lókert lenne a szülőfalum eredeti neve, ahol a várúnak híres lótenyésztete volt. Lehet ebben is valami, mert a nyomorult téveszesítéskor a falunak messze földön híres szép lovai voltak!), ahol felelősségre vonta lovászát, amiért szemét gyönyörű lányára vetette. Mesélőink szerint a várúr haragja, lovának elevensége, csillagot rúgása idézi elő az augusztusi csillaghullásokat. Látni akarásunkat annyira felcsigázták beszédükkel, hogy valóban látni véltük a vár sarkánál érkező, a lovát ugrató Sándúr urat, rabonbán ösömet. Megtartó élmények részesei voltunk és tudunk lenni mindig minden körülmények közt. Csak hívni kell, látni, akarni, részeseivé kell lenni az ilyen élményeknek, őriző csodáknak!

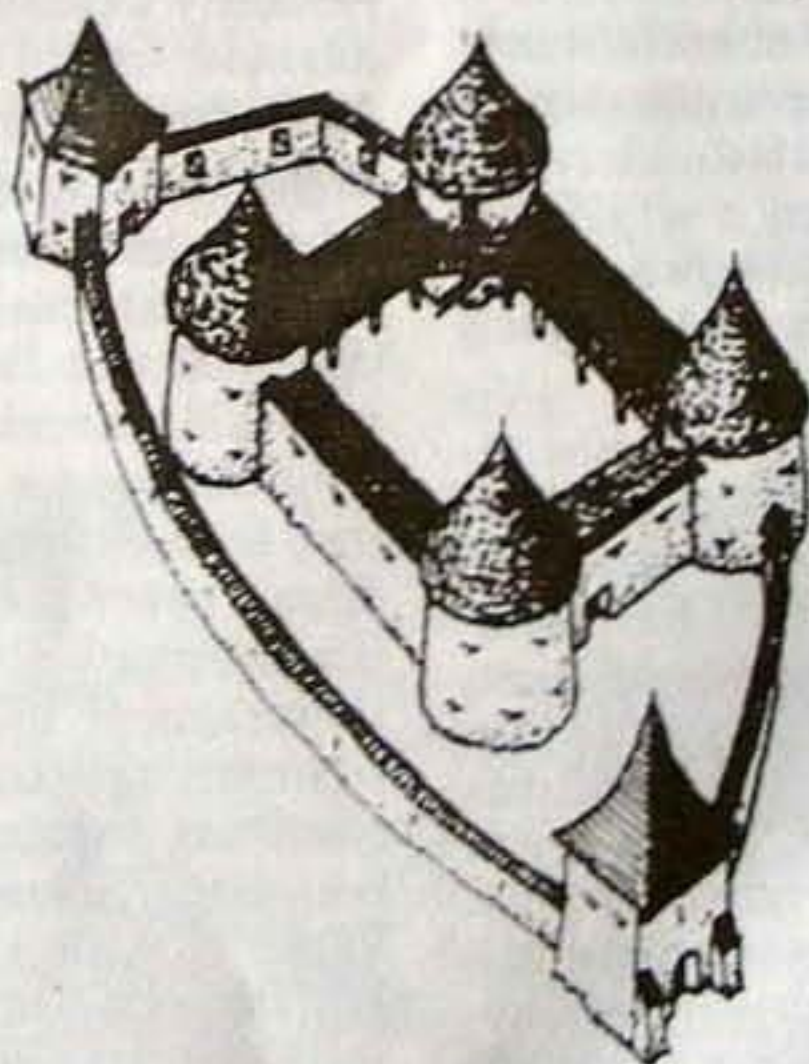
Újra augusztus van. „Magyarok fényének, ország reményének”, Szent István királyunknak ünnepe. Sok nagyszerű előttünk járó mellett „órállóul rendelte” az Isten, hogy ezt a népet itt a Kárpát-medencében egy csillaghoz kösse, Jézus csillagához, a kereszténységhez. „Szép magyar néped Krisztushoz vitted, Szent hitben tartsz meg, Jézusnál áldj meg, Krisztus hitének igaz plántálója!” – írja egy régi hitvalló népének. Mert az eszmék útját nem csak sikerek és eredmények ékesítik. A mi kereszténységünk is, Szent István örökségével együtt, sokszor tartott Golgota felé. Keresztény hazáknak sokszor ácsoltak keresztet, nem egy alkalommal mi is magunknak. Szent Istvánnak az alábbi bibliai textus kedvence lehetett, mert örökségének fundamentumaként szolgáltak annak szavai: „Tartsd meg intelmemet, ne tágíts tőle! Ne lépj a gonoszok osvényére, és a gonosztevők útján ne járj! Hagyd el s

ne menj rajta tovább, kanyarodj el tőle s úgy folytasd utadat.” (Példabeszédek könyve 4. részének 13., 14. és 15. versei)

E szentírási tanítás szellemében ő maga is a magyar történelem nagykönyvét gazdagabbá tette sok-sok intelmével, tanításával, útmutatásával. Tette ezt, mert őrzője kívánt lenni a reá bízott nyájnak, életében de elmúlása után is. Hogy „véres és ostoba feneségek” bár uszultak az Évezred során e Haza és Keresztényei ellen, de mégsem tudták elpusztítani, abban nagy részt vállalt első királyunk országlásával és szellemi hagyatékával egyaránt. Őrizőként a strázsán, amikor ujjára húzták a királyi gyűrűt, ezeket a szavakat hallhatta, hogy azokat megőrizze és azok szerint vezesse népét: „Vedd át a királyi méltóság gyűrűjét, és ezáltal tekintsd magad az igaz hittel eljegyezve, mert amint ma fejévé és fejedelmévé rendeltetesz az országnak és népnek, úgy leszel építője és megszilárdítója a kereszténységnek és a keresztény hitnek, hogy munkában, boldogan s hitben gazdagodva a királyok királyával dicsérettessél...” – mondta az érsek.

Szintén a koronázó érsek kötötte lelkére a következőket, amikor átnyújtotta az uralkodás jelvényét, a jogart: „Vedd át az erény és az igazságosság vesszejét, hogy tudd simogatni a jámborokat és megfélemlíteni a gonoszokat, tudj a tévelygőknek utat mutatni és az e-

lesetteknek kezet nyújtani, alázd meg a gőgösöket és emeld föl a gyengéket...” Mint István királyunk koronázási ékszerei, ahogy bújdokoltak az Évezredünk alatt, hol elrejtve, hol ellopva, hol elfelejtve, hol közömbösség leplével letakarva, úgy ezek az értékek, eszmék, is hol eltűntek, hol előkerültek újra. Búvópatakokként, hol megdicsőítették, hol pedig megfeszítették. „Az ember Szépbe-szött hitét” mindig visszahozták az augusztusi „csillag-szóró éjszakák!” Hányszor ültünk csüggedten életünk sötét vizei mellett, valamilyen Babilonoktól szenvedve, és zsoltáros jajgatással imádkoztunk! „Földeden újra pogány tüzek égnek, Fajtalanságnak, rút hitetlenségnek!” vagy „Virágos kert vala / Híres Pannónia... Kertésze e kertnek / István király vala: / Tekints, István király Szomorú hazadra, / fordítsd szemeidet / Régi országodra.”

A bágyi vár a XVII. század végén.

Meseleső felnőtt székely legények, de magyarok, itt az Anyaországban és „mindenütt a végeken, a csillagokra gyakran nézzetek”, mert nincs más, ami összeköt minket egymással, csak a csillagok. Fényük, mint Etelközben, úgy ragyog. A történelmi élmények megélésének vagy mondai élményekben való résztvevésnek az akarása megláttatja velünk azokat a csillagokat, amelyeknek követése fontos. Etelköz, de még régebb óta is, hogy megmaradjunk, és megerősödjünk abban a tudatunkban, hogy mi együvé tartozunk „keleten, délen, völgyben, hegytetőn!” Ahogy a létünkben való megerősödés szent akarása – hiteles „mesélők” láttatásával! – előhozta Sándúr rabonbán uramat ott a Bágyi-vár sarkánál, a lókodi templom lépcsőjén ülve, az augusztusi Szent István-megemlékezés is hozza elő minden magyarok számára a megtartó szentistváni eszméket, örökséget. De ehhez akarni kell látni és

köztünk érezni első apostoli királyunkat: „Ah, hol vagy, magyarok tündöklő csillaga, / ki voltál valaha országunk istápa? / Hol vagy, István király? Téged magyar kíván... Rólad emlékezvén csordulnak könnyei? / búval harmatoznak szomorú mezei, lankadnak szüntelen vitézlő karjai, / nem szűnnek iszonyú sírástól szemei!”

Ezt a csillagot is keressük a többi örökfényű csillag mellett az augusztusi „csillag-szóró éjszakák” alatt, amikor mi is örököként kell, hogy álljunk a strázsán. Természetes, hogy ne a hullócsillagok közt keressük, amelyeknek látványa megszépíti a horizonton az éjszakáinkat, strázsálásainkat, hanem magasabban, sokkal magasabban, Istenhez közel, ahova imádságos tekintetünket emeljük fel.

Balácsi László

A szabadelvűség vonzásában

Az Unitárius Élet olvasói számára érdekes lehet, hogy gondolkodik egy magát „reformounitáriusnak” tartó református vallástanár az egyetlen magyar szabadelvű keresztény felekezetről. Az „összér” kifejezés kedves barátomtól, Felhős Szabolcs gondnok úrtól származik, aki rendkívüli empátiával lelkigondoz, lelkiismereti problémáimat a magáénak érzi. Véleményalkotásom objektivitását talán csökkenti az a tény, hogy az unitarizmus iránt mindig szimpátiával viseltettem. A református közvéleményre ez sajnos éppen nem jellemző, hiszen a lelkészek többsége az unitárius egyházat utálja legjobban a keresztény felekezetek közül.

Polgári családban nevelkedtem; nagyszüleim kívánságára ugyan szüleim megkereszteltettek a Szeged-Kálvin téri református gyülekezetben, de nem neveltek vallásosan: úgy gondolták, ha érdeklődésem ilyen irányba fordul, majd megtalálom egyházamat. Én ezért örökké hálás leszek nekik: bölcsen meghagyták számomra a szabad választás lehetőségét. Gimnáziumi éveim alatt nem nagyon bántottuk egymást a vallással; bár (reformátusból katolizált) nagymamám megtanította nekem a Miatyánkot és a Hiszekegyet. Elsős egyetemista koromban (a JATE magyar-német szakos hallgatójaként) kezdtem járni gyülekezetembe, ahol azonnal nagy szeretettel fogadtak. Harmadéves egyetemistaként vettem fel a Debreceni Református Teológiai Akadémia Szegedre kihelyezett Vallástanári Tanszékén a vallástanári szakot. Érdeklődésem egyik fő mozgatórugója mindig a „több tudás” jel-szava volt; szerény könyvtáram kötetei között vegyesen találhatók irodalom-, filozófia- és teológia-történeti művek. A teológiai szakirodalomban nemigen válogattam: vegyesen olvastam a római katolikus kiadványokat és a különböző protestáns műveket. Az unitarizmus először a régi magyar irodalom tantárgy keretei között találkoztam: Dávid Ferenc hitvalló mártír-püspököt mindig példaképemnek tekintettem. Egyre jobban fájt számomra egyházam szellemi megosztottsága, a református értelmiség következetes távolmaradása az egyházi életből. (A Teológiai Szemle 1998/1. számában *Egyház és értelmiség* című cikkemben

ennek okait igyekeztem feltárni.) Elmélkedéseim eredményeként arra jutottam, hogy a kereszténység megosztottsága (melyet a kétezer esztendő egyháztörténet legbotrányosabb szégyenfoltjának tartok) az ökumené megvalósításának lehetőségéből ered. Addig bizonyosan nem alakul ki újabb keresztény összefogás, amíg a dogmatikus gondolkodásmód uralja az egyes felekezetek igehirdetését és önértékelését.

Beteg dolog magunkat valamitől elhatárolva, *negatív* módszerrel definiálni, hiszen ez nem *állítás*, hanem valaminek a *tagadása*. (Ezt a sémát követi egyébként a Magyarországi Református Egyház mindkét „szimbolikus” hitvallási irata, a *Heidelbergi Káté* és a *Második Helvét Hitvallás* is. E két irat természetesen a reformáció korának szülötte, éppen ezért mégsem kellene őket egyetemes írásmagyarázati elvvé csontosítani.) Eddigi gondolatmenetemből kiderülhetett, hogy főként a dogmatizmust tartom az egység(esülés) akadályának. Nem azt tartom vízváltónak hitbeli kérdésekben, hogy hiszem-e Jézus istenségét, hanem hogy képes vagyok-e az ő tanítása, erkölcsi normái szerint berendezni az életemet. A hivatalos egyházi tanítás ugyanis mindaddig holt betű marad, amíg a mindennapokban nem váltom aprópénzre a Szentírásból tanultakat. Sokszor hallottam lelkészekről azt a vádat is, hogy az unitáriusok majdnem zsidók, hiszen az Ószövetséget szinte többre becsülik az Evangéliumnál. Én erre mindig azt válaszoltam: inkább az európaiság, a vallási tolerancia jegyében értékelem a felelős, józan észre épülő gondolkodást, a „nagykorúságot Krisztusban”. Eppen elég baj, hogy a többi egyház és felelős tanítóinak többsége képtelen erre a szellemi és erkölcsi szintre emelkedni, feledve évszázados (vélt vagy valós) sérelmeket, zsigeri szintű indulatokat és beidegződéseket.

Az (általam legalábbis) oly régóta áhított egységet én tehát a szabadelvű szellemiség elsajátításában látom. Adja Isten, hogy egyházaink Jézusban, Krisztusunkban találkozzanak!

Tóth Zoltán

Szabadíts meg minket a gonosztól

Veress Zoltán Svédországban élő író a Miatyánkról szóló elmélkedéseinek folytatása.

Elértünk a Miatyánk utolsó kéréséhez: „Szabadíts meg minket a gonosztól”. Bár itt eddig a teljes imaszöveg összefüggéséből kiragadva gondolkodtunk el – remélem: együtt – az egyes fohászokon, most jusson eszünkbe, hogy ez mi után következik: „Ne vigy minket a kísértésbe”. Sőt, a két fohász mintegy kézenfogva száll a magasba az imádkozó ember ajkáról: „Ne vigy minket a kísértésbe, de szabadíts meg minket a gonosztól”.

Láttuk, hogy az előbbi nem jelenthet mást, csak azt, hogy Isten adjon erőt nekünk ellenállni a kísértésnek, megállni az élet próbáit, megmaradni a jószág keskeny útján, miközben a gonoszság széles útján járni sokkalta könnyebb. Láttuk, hogy nem Isten visz minket a kísértésbe, de nem is óv meg tőle: hagyja hogy szabad akaratból válasszunk a jót. Kérhetjük-e tőle ezek után azt, amit a soron lévő fohászba a legtöbben belegondolunk: hogy szálljon szembe helyettünk a gonosszal, hogy győzze le helyettünk, törölje el a föld színéről, hogy ne legyen több gondunk vele; – kérdezem, kérhetjük-e?

Teljes tisztelettel első nagy reformátorunk, Luther Márton iránt, s mindenkor emelkedő lélekkel énekelve az ő „Erős várunk”-ját, meg kell mondanom, hogy például épp ez az ének szilárdítja meg sokakban azt a felfogást, miszerint Isten maga áll harcban a gonosszal, ő „viaskodik érettünk”, mint ostromlott vár védőserege a templomba zárva reszkető erőtlen aggókért és kisgyermekért.

Bizonyos mértékig érthető ez a felfogás, ha a gonosz fogalmával gyakran azonosított olyan világi hatalmakra gondolunk, amelyekkel szemben esélytelenek vagyunk; ha például – 1956 évfordulója lévén – azt a rettentő katonai túlerőt tekintjük „a gonosz”-nak, amely vérbe fojtotta a magyar forradalmat. Ha akkor bárki, akár egy képzett, értelmes lelkész is erre a túlerőre s a mögötte álló birodalomba gondolt, amikor a Miatyánk „Szabadíts meg minket a gonosztól” fo-

hászához ért, emberileg csak azt mondhatjuk rá, hogy jól tette. Jól tette, de hiába tette. Isten nem védősereg, amely a falra rohan, amikor az ellenség ostromra indul, Isten nem tank, nem gépfegyver, nem Molotov-koktél, nem diplomáciai manőver, nem sikeres politikai húzás; Isten úgy működik, hogy – ha úgy tetszik neki – eltölt minket az ő lelkével, erőt és bátorságot, okosságot és határozottságot ad, s engedi, hogy mi szabadítsuk meg magunkat a ránk törő veszedelemtől.

Ha nincs valami más terve velünk. Mert „útja rejtve van”, s mert terveit „mint titkos bánya mélyében” alakítja.

Érthető, de nem igazolható felfogás tehát a Miatyánk szóban forgó kérését valamiféle külső ellenségre vonatkoztatni. Kényelmes felfogás, mert felment a felelősség, a kötelesség alól: „Szabadíts meg minket a gonosztól”, azaz pusztítsd el, semmisítsd meg a gonoszt, s akkor majd általános lesz a béke és a boldogság. Kérdezem újra: kérhetjük-e ezt, amikor a Miatyánk szavait mondjuk?

Nem kérhetjük már csak azért sem, mert előbb azt kértük: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek”. Ha az imádságunkban „a gonosz” névvel illetett valaki vagy valami egy ellenünk vétő külső ellenség, az előző fohásztól az itt következőig már rég meg kellett bocsátanunk neki – s akkor itt igazán csak azt kérhetjük Istentől, hogy a bennünk rejlő, a bennünk gyökerező gonosztól szabadítson meg. A mohóságtól, az irigységtől, a hamisságtól, az alattomos-

ságtól, a gyávaságtól, a jóra való restségtől, az ostobaságban és tudatlanságban való megátalkodottságtól, a rosszululattól, a rosszakarattól, a rosszhiszeműségtől, a gyűlölettel, a gőgtől, a szeretetre való képtelenségtől. Mindentől, ami gonosz bennünk. Amit nem tudunk legyőzni, kiirtani magunkból anélkül, hogy

őttől kapjunk ehhez megszabadító elhatározást és megszabadító erőt, s aminek a terhével valóban és méltán esélytelenek vagyunk a ránk törő külső veszedelmekkel szemben.

(Folytatjuk)

Sárgás szitakötő
tétován hintázik.
Életét kicsit még élvezi.
Mivel e hónapban születtem,
ide hát metszettem gólyát is.

AUGUSZTUS

Bonchidai nádas ezerkilencszázhatvanötéből.
Pörkölő napon, éré gyümölcs illatában
majdnem bennrekedtem az ingoványban.

László Gyulára emlékezve

1998. június 17-én hallottuk a rádióból a hírt: életének 89. esztendejében Nagyváradon elhunyt László Gyula Széchenyi-díjas régészprofesszor.

Megdöbbsentünk a hallottakon. Szellemi frissessége, kedvessége, embersége olyan volt mindig, még mostanában is, hogy vártuk a vele való találkozást, mert jelenléte sugárzott, beragyogott mindent és megmelegítette szívünket. Most elment örökre, de a tudás kapuját kitartha és nyitva hagyta előttünk, megmutatva az utat, amelyet követnünk kell.

László Gyula régészprofesszor Erdély szülőtte volt. 1910. március 14-én született Köhalomban, ahol Abásfalváról származó unitárius édesapja tanító volt.

Elemi iskoláit Köhalomban kezdte, majd Kolozsvárott fejezte be. Felsőbb tanulmányait Budapesten, a Képzőművészeti Főiskolán és a Tudományegyetemen végezte. Még fiatal ösztöndíjasként bejárta Nyugat-Európa nagy múzeumait, a festőket tanulmányozva, de élethivatásának végül a régészetet választotta. Már gyermekkorában felkeltették érdeklődését a régmúlt tárgyai, a népi hagyományok, mondavilágunk és a régi temetkezési szokások.

Először, mint a Kolozsvári Erdélyi Tudományos Intézet tanára publikálta kutatásainak eredményét 1944-ben „A honfoglaló magyar nép élete” címmel. Szakadatlan munkában, tevékenységben gazdag élete során több, mint hatszáz könyvet, tanulmányt

jelentetett meg, amelyeket saját illusztrációival díszített. Kutatásainak középpontjában mindig a honfoglalás kori magyarság élete, hiedelemvilága állt, és ennek eredményeképpen született meg a „kettős honfoglalás” elmélete is. Régészeti ásatásai révén rekonstruálni tudta eleink mindennapi szokásait, öltözködését, és ebből születtek híres rajzai, amit számtalan kiállításon mutattak be.

Egyházától sem szakadt el soha, mély érzelmek és kapcsolatok fűzték az Erdélyi és a Magyarországi Unitárius Egyházhoz.

Temetése július 3-án volt Budapesten a Farkasréti temetőben, az unitárius egyház szertartása szerint. A temetési szertartást **Bencze Márton** püspök végezte, imát mondott **Orbók-né Szent-Iványi Ilona** főjegyző, világi részről **dr. Murvay Sámuel** főgondnok búcsúztatta nemzetünk és egyházunk nagy halottját.

A tudományos élet nevében búcsúbeszédet mondott: **dr. Gedai István** a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, **dr. Szabó Miklós** az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektora, **Makovecz Imre** a Magyar Művészeti Akadémia elnöke és a tanítványok nevében **Vékony Gábor**. **Faragó Laura** művésznő népdalokkal búcsúztatta a magyar népet, az összmagyarság példamutatóját, László Gyula régészprofesszort.

Bencze Franciska

László Gyula: Önarckép

Búcsú dr. László Gyula professzortól

„Amikor a Galileai tenger partján járt, meglátott két testvért, Simont, akit Péternek hívtak és testvérét Andrást, amint hálójukat a tengerbe vetették, mivel halászok voltak.

Így szólt hozzájuk:

„Jöjjetek utánam és én emberek halászaivá teszek titeket. Ők pedig azonnal otthagyták hálójukat és követték Jézust.”

Miután tovább ment onnan, meglátott két másik testvért, a Zebedeus fiait, Jakabot és testvérét Jánost, amint a hajóban atyjukkal, Zebedeussal együtt rendezték hálójukat, és elhívta őket...” Amen

(Máté ev. 4. 18–22.)

Szeretett Testvéreim!

Dr. László Gyula professzort kísérjük el utolsó földi útján. A mindenütt jelenvaló mennyei Atya, a mi egy igaz Istenünk reátekintett e földi világra és látta, hogy egy székelő-magyar ember megjelenik időnként a Pest-Budai részeken, amint éppen a maga évtizedeit veszi számba, s azon töpreng, hogy íme maholnap egészen közel jut földi életének 10-ik évtizedéhez. Szólt neki: Jer hozzám immár megfáradt gyermekem. És dr. László Gyula megtért az Ő mennyei Atyja kebelére.

A legbiztonságosabb helyre érkezéskor drága Gyula bátyánk, a mindenütt jelenvaló Isten ölelő karjaiba, oda ahol nincs távolság azoknak számára, akik az Úr Jézus által emberivé formált tiszta és őszinte életet megízlelték. És néked ez megadott. Nem szavakban, hanem cselekedetekben. Így teljesedik be íme a Te életed.

Dr. László Gyula professzorra emlékezve, azt a nagy felelősséget hangsúlyozzuk, mely az ő életében jelen volt népünk iránt. Szerénysége ugyan visszatartotta, de mégis megvallotta, hogy a né-

pünkhöz való tartozását már gyermekkorában átélte, és ahogy teltek az esztendőik, ez a felismerés mind jobban és jobban megerősödött benne. Örömmel állapította meg azt is, hogy anyaszentegyházunk útmutatása e tekintetben jelentős volt egész életében. Népünk közösségében végzett munkája, a tudomány terén kifejtett tevékenysége egyúttal népszolgálat volt, s határozottan átélte, tudatosan és egyértelműen, hogy Isten áldása kísérte életének útján.

Különösen válságos időkben, 1945-ben és az utána következő években, mindig tudatában volt annak, hogy népünk szolgálatába kell állania. Népünk múltjának megismerése és ezeknek az ismereteknek a továbbadása olyan kötelezettségeket rótt reá, amely elől nem térhetett ki sohasem. Ez a felismerés segítette át a némelykor megjelenő válságos idők nehézségein (sok ilyen válság kínozza), és állította a magyarság-tudomány és -szolgálat sokszor buktatókat is tartalmazó útjára. Érezte, hogy ez a szolgálat nem tárháza a pusztá ismereteknek, hanem maga az élet, magyar népünk élete, évezredes, évszázados távlatokban is.

És most, amidőn elkísérünk utolsó földi utadon, kedves Gyula bátyánk, mélyen tisztelt Professzor úr, határozottan érezzük, hogy befejezted ugyan földi életedet, de jelen vagy ennek a számodra már tértelen és időtlen világnak a lakójaként, megtalálható vagy a lélek és szellem világában. Vajha képesek lehetnénk földi tudatunk számára bizonyossá tenni a Te lelkednek és szellemednek jelenlétét azért is, hogy érezni tudjuk: Úgy mentél el drága Gyula bátyánk, hogy itt vagy mégis velünk, s úgy

távoztál a mindenütt jelenvaló isteni világba, hogy benned már együtt van elmúlt földi életednek sok-sok tapasztalata, ismerete és felelősségérzete. „Nem hal meg az, ki milliókra költi dús élte kincsét...”, amint azt Arany János is bizonyosan tudta, a nagy költő, kinek szívrezdüléseit, tiszta emberségét, magyarságát oly egyértelműen észlelted Te is.

Ugye nem tévedünk, ha megfogalmazzuk, mondjuk, hangsúlyozzuk, hogy lelked részévé vált már gyermekkorodban, ott a Homoród mentén, drága jó szüleid szívbeli szeretete és felelősségérzete által, a munkálkodáshoz való készség és székely néped iránti szeretet. Csodálatosan kibontakozott benned ez a szeretet, az igazi szellemi értékek megbecsülésének és megszerzésének a vágya. Még a szótlanlanságod is sokatmondó volt. Láttunk sietve átvágni a teret Mátyás király szobra előtt, a Kolozsvári Egyetem felé vezető utadon. Mindig veled volt az Úr. Válságokat éltél át, ám a munkálkodás lehetőségét szívszorongva olykor, de megtartottad. És emberi füllel nem hallhatóan ugyan, de mindig szép „dallamok” születtek meg benned, székely-magyar dallamok, az élni akarás és tudás dallamai a bizonyosság fokán. Felbuzgó forrás volt a szíved, a lelked, az ajakad. Áldjon meg a jó Isten még haló poraidban is drága jó Gyula bátyánk, mélyen tisztelt Professzor Úr. Oszlopa voltál és vagy székely-magyar népünknek.

Amen.

Bencze Márton
püspök

Búcsúzunk

Megrendülten állok e ravatal előtt, hogy a Magyarországi Unitárius Egyház és annak minden tagja nevében vegyek fájdalmas búcsút **Dr. László Gyulától**, a régészprofesszortól és képzőművésztől, akit mindnyájan szerettünk és nagyrabecsültünk.

Elődei a Hargita tövéből, a Homoród-menti Abásfalváról indultak. Ő maga az Olt és a Homoród találkozásánál fekvő Köhalom városában született.

Édesapjától az értelem, becsület és akarat értékeit tanulta, Édesanyja – aki lírai lélek volt – emberszeretetet, a szépség iránti vonzalmat, derűt és hitet oltott lelkébe útravalóul.

Ilyen örökölt tulajdonságokból épült, alakult ki az a csodálatos emberi lélek, amely az élet nehézségeit, kemény, küzdelmes napjait ésszel és kitartással hordozva, céltudatos munkával igen nagy és maradandó értékeket tudott alkotni.

Ugyanakkor ki tudott szakadni a szürke hétköznapi egyhangúságából, hogy az élet örök szépségeit kereső lelke a művészetben lelje üdítő gyönyörűségét.

Derűs, szerény egyéniségéből sugárzott az emberi jóindulat.

Választott kutatási területét, a régészetet magas tudományos szinten művelve, magáról azt mondta, hogy „a múlt szegényeinek régésze kíván lenni”, aki

a magyar nép őstörténetének mindennapját, az „egykori életet” kutatja. Számára „a lelet az élet vetülete, amelyből ki lehet bontani egykori mestere és gazdája mindennapját”, és Ő ezt a mindennapok emberét kereste múltunkban is.

Szerette unitárius egyházát. Többször ki is fejezte afölötti örömét, hogy egyháza a valóságos ökuméné szellemében működik, magyarságától elválaszthatatlan, és elvet mindenféle felekezetek közötti megkülönböztetést.

Részt vett az egyház belső életében, előadásokat tartott, ahol tehette segített, örömben-bánatban osztozott, és ezt a ragaszkodását élete utolsó pillanatáig megtartotta.

Elvesztése miatt érzett fájdalmunkban egyszerre siratjuk a közmegebecsülésben állott tudóst és művészt és egyházunk szeretett tagját, aki eltávoztával pótolhatatlan őr hagyott maga után.

Emlékét kegyelettel őrizzük és kívánjuk, adja meg számára a Gondviselés a jól megérdemelt örök nyugalmat.

Pihenésed legyen csendes!

Isten Veled!

Dr. Murvay Sámuel
főgondnok

A lángoló kehely története

Az unitárius univerzalista istentiszteletek kezdetekor sok gyülekezetben lángot gyűjtanak egy kehelyben. Ez a lángoló kehely felekezetünk jól ismert szimbólumává vált. Egyesíti a tagokat az istentisztelet alkalmával és munkánk szellemét jelképezi.

A kehely és a láng együttesét, mint unitárius jelképet, egy osztrák művész, Hans Deutsch alkotta meg 1941-ben. Ő az 1930-as években Párizsban élt, ahol bíráló karikatúrákat rajzolt Adolf Hitler-ről. Amikor a nácik 1940-ben előzölötték Párizst, otthagya mindenét és Dél-Franciaországba, majd Spanyolországba, és végül egy hamis útlevelem Portugáliába menekült.

Ott találkozott Charles Joy unitárius lelkésszel, aki az Unitárius Szociális Bizottság végrehajtó igazgatója volt. A Bizottság új volt, Bostonban alapították azzal a céllal, hogy a kelet-európaiakat segítse, köztük az unitáriusokat, valamint a zsidókat is, akik menekülésre kényszerültek a náci üldözés elől. Joy lisszaboni székhelyéről egy titkos hálózat hírvivőit és ügynökeit irányította.

Charles Joy úgy érezte, hogy ennek az új, ismeretlen szervezetnek láthatóságra van szüksége, hogy az unitarizmust képviselje a világban, főképpen amikor külföldi kormányok ügynökségeivel kellett tárgyalnia.

Deutsch nagyon meg volt hatódva és hamarosan az Unitárius Szociális Bizottságnak dolgozott. Később Joynak így írt: *„Valami nagyon sürget, hogy elmondjam neked... mennyire csodálom a te teljes öntagadót (öntagadásig menő) készségedet, amellyel felajánlod, feláldozod teljes idődet, egészségedet, jó létedet azért, hogy segítsél, segítsél, segítsél.*

Én nem az vagyok, amit te esetleg hívőnek (vallásos embernek) gondolsz. De ha a te életviteled a te hited megvallása – amit biztosan érzek –, akkor a vallás megszűnik mágikusnak, misztikusnak lenni, gyakorlati filozófiai vallomássá, és – mi több – aktív, tényleges, hasznos társadalmi munkává válik. Ez a vallás – névvel vagy név nélkül – egy olyan vallásforma, amely iránt még egy olyan »hitetlen« embertárs is, mint én, teljes szívből mondhatja, Igen!”

Az Unitárius Szociális Bizottság egy ismeretlen szervezet volt 1941-ben. Ez egy rendkívüli hátrány volt a borús és feszült világban, ahol bizalmat teremteni nyelvi, nemzeti, és hitbeli akadályok ellenére életet jelenthetett a halál helyett (szemben). Állítások, jelek és jelszavak, és éjjeli menekülések a szigorúan őrzött határvonalakon keresztül a szabadságot jelentették azokban a napokban. Joy megkérte Deuschot, hogy egy „ismertető szim-

bólumot alkosson, hogy a menekülők által használt iratok hivatalosnak nézzenek ki, hogy az iratoknak méltóságot és fontosságot kölcsönözzön, ugyanakkor jelképezze munkájuk szellemét. Amikor egy irat egy embert a börtön falain kívül tarthat, megállást jelenthet a kormánnyal és a rendőrséggel szemben, fontos, hogy jelentősnek nézzen ki.”

Ezért Hans Deutsch tartósan közreműködött az U. Sz. Bizottsággal és az unitárius univerzalistákkal. Tollal és tintával egy kelyhet rajzolt lánggal. Joy értesítette az egyház vezetőit Bostonban, egy kehely lánggal, egy olyan fajta kehely, amelyet a görögök és a rómaiak tettek az oltáraikra. Az égő szent olaj a segítőkészség és az áldozat szimbólumai voltak. Ez volt a művész gondolata is. Tény, hogy a kereszt nem volt gondolatában, de ennek is megvan a magyarázata. Mi nem korlátozzuk munkánkat csak a keresztényekre. Valóban, a jelen pillanatban munkánk kilenc tizede a zsidókért történik, azonban tisztelettel vagyunk a keresztény hagyományok iránt, és a kereszt jelképezi a keresztiséget és annak fő mondanivalóját: az áldozatos szeretetet.

A lángoló kelyhet eredetileg az iratok lepecsételésére tervezték, és a szabadság felé menekülőket segítő ügynökök viselték. Idővel az egész világon levő unitárius univerzalisták szimbólumává vált.

Hans Deutsch története emlékeztet minket arra, hogy a lángoló kehely jelképe kezdettől fogva az élet szolgálatában állt. Amikor Deutsch eltervezte a lángoló kelyhet, ő még sohasem látott unitárius univerzalista gyülekezetet, vagy nem hallott unitárius prédikációt. Amit látott, az a tevékeny hit volt – emberek, akik készen álltak mindent kockáztatni mások megmentésére.

Ma a lángoló kehely hivatalos szimbóluma az Unitárius Szociális Bizottságnak és az Unitárius Univerzalista Társaságnak. Hivatalosan vagy nem hivatalosan napjainkban száz meg száz gyülekezetben használják. A szimbólum egyik változatát az Angol Unitárius Egyház is elfogadta. Azóta az unitárius gyülekezetek a világ más részein is használják. Talán a legnagyobb jelentősége az, hogy az istentiszteletek középpontjába (focal point) került. Használatának egy magyarázata, vagy értelmezése sem hivatalos. A lángoló kehely, akár csak a mi hitünk, készen áll olyan új igazságok befogadására, amelyek az értelem, az igazságosság és az együttérzés próbáit kiállják.

(The History of Flaming Chalice, UUA Web-Site)

Fordította: Rezi Botond

(Átvéve az Unitárius Közlönyből)

Teológiai műhely

„A lélek sem jó tudomány nélkül”

A teremtésről

A Biblia első lapjain olvasunk arról, hogy Isten teremtő szavával előhívta a mindenséget, a világ és az ember egyaránt az Ő műve. Ez a történet azóta is a keresztény teológia egyik sarkköve és az ateista propaganda kedvenc céltáblája. De nem csupán a kifejezett ateizmus, hanem a magát felvilágosodottnak tartó, természettudományos iskolázottságú közvélemény is idegenkedve tekint a teremtés történeteire. Hihetetlen, elfogadhatatlan leírásnak tűnik az, hogy Isten egyszer csak égiteket formált, élővilágot hozott létre és végül embert is készített. Hihetetlen, mert a történeti és a természettudományok azt bizonyítják, hogy a világ nem volt mindig kész a mai alakjában, hanem hosszú évmilliárdokat is felölelő idő alatt fokozatosan alakult olyanná, amilyennek ma látjuk. Az ember az állatvilágból emelkedett ki, sok-sok mutáció, környezeti alkalmazkodás, módosulás után, amíg végre homo sapiensként tekinthetett vissza saját múltjára. De az állatvilág is változások elképesztő sorozatát tudhatja maga mögött. Az őstengeri félnövény-félállat létből tört a szárazföldre, és még ott is megannyi hatás alakította ki a ma élő állatfajok sokaságát. Sőt, a növényvilág, a szerves élet első megnyilvánulása is milyen bonyolult módon állt elő és változott, részint az állatvilággal is párhuzamosan. Nagy titoknak látszik, ám az analitikus természettudomány által leírható és elfogadható módon tárgyalható a szerves élet kialakulása a szerves anyagból. Az őanyag szintén önmagán túlra mutat: elemi részecskék, kvarkok kavalkádja előzte meg az első atomokat, molekulákat. S mindez a fejlődés, ha nem is hiánytalanul, de áttekinthetően magyarázható a tudomány eszközeivel. S igaz, hogy mindennek kezdetére egy feltételezett „ősrobbanás” lehetősége tűnik leginkább elfogadhatónak, mégsem igényli ez a „Nagy Bumm” Isten munkájának feltételezését.

Tényleg mesének tűnik az, hogy Isten a mai embert, a mai bioszférát, a mai kozmoszt hozta volna létre egyetlen teremtő aktussal... Szánalmas magyarázkodásnak tűnik az, ha a hatnapos teremtéstörténet „napjait” esetleg évmillióknak értelmezné a védekezésre szoruló teológia, hiszen erre a Bibliában semmi sem utal. Miként Atkins híres könyve A Teremtés fogalmazza: „Ami az életben csodálatos (!) nem szabad külső beavatkozás titokzatos jóindulatának tulajdonítani.”

Hol van hát Isten a világ létrejöttében? A keresztények gyakran szemlesütve, kissé szégyenkezve vallják be olykor, hogy Bibliájuk efféle képtelenségeket tartalmaz. Mások ádáz magyarázkodásba kezdenek, és a tudomány jelenlegi hézagaiba kapaszkodva igyekeznek a szó szerinti, természettudományosnak tartott bibliai szöveg elismertetése érdekében.

Ismét mások úgy vélik, az a helyes, ha teljesen feladják a teremtéstörténet iránti hitelesség igényét, és elismerik, hogy a Biblia tele van mesével és valótlansággal, ám lelki-erkölcsi igazságai néhány bibliai könyvben azért kimagaslóak és megszülelendők. Mihez kezdjen a ma embere a teremtés dogmájával. Tényleg dogma ez? És mit kezdjen vele a liberális keresztény, aki azon nőtt fel, hogy hite a tudománnyal ellentétbe nem kerülhet?

E számunk írásai ezekre a kérdésekre igyekeznek választ találni.

A bibliai teremtéstörténet

Az a bibliai szakasz, amit általában teremtéstörténetnek nevezünk, Mózes első könyvének első két részében olvasható. Itt találjuk legbővebben a világ és az ember teremtéséről szóló híradást. A figyelmes bibliaolvasó azonban az Ószövetség más részeiben is – főleg a zsoltárok között és egyes prófétáknál – felfedezheti a teremtésről, illetve a teremtő Istenről való megemlékezést. Mindazok, akik legalább alapszintű bibliaismerettel rendelkeznek, tudják, hogy Mózes első könyvében nem egy, hanem két teremtéstörténet szerepel. Az első, a I. Móz. 1,1–2:4a a babiloni fogság után keletkezett és az úgynevezett Papi Kódex, vagy Papi Írókör alkotása. A sorban ezután következő, az I. Mózes 2:4b–2:25-ben leírt pedig mintegy fél évszázaddal korábban keletkezett, és a Jahvistának nevezett szerzőcsoport műve.

A két elbeszélés meglehetősen sok helyen eltér, időnként ellentmondani is látszik egymásnak: az mindenesetre szembetűnő, hogy a két variáns érdeklődési köre és így feltehetően mondanivalója is más. Nyilvánvaló, hogy az a „Szerkesztő”, aki, vagy akik létre-

hozták az Őstörténetnek nevezett és az I. Móz. 1–11 részekre kiterjedő irodalmi testet, szakszóval *corpus*, tudatában volt a két változat logikai ellentmondásainak. Mégis vállalták azok korrekció nélküli közlését, feltehetően azért mert teológiai szempontból, ellentmondásmentesnek ítélték őket.

Általánosságban megállapíthatjuk, hogy Izrael történetében és vallási tudatában a teremtés, illetve a Teremtő Isten iránti hódolat lényegesen kisebb súllyal szerepel, mint a környező közel-keleti, vagy egyiptomi, illetve égei-tengeri kultúrák életében. Sőt, tágabb kitekintést engedve magunknak, azt láthatjuk, hogy az úgynevezett primitív vallásosság szinte kivétel nélkül alapvetőnek ítéli a teremtés motívumát, és kultúráiban, mítoszaiban kiemelten szerepelteti a világ létrejöttének magyarázatául szolgáló teremtés-elbeszéléseket. Ezekhez képest az Ószövetség népe látszólagos érdektelenségbe burkolózik. Mintha csak vonakodva szánná rá magát arra, hogy foglalkozzék a teremtés témájával. A kánaáni és a mezopotámiai népek ősidőkbe nyúló hagyományanyagot öntöttek

egységes formába már az írásbeliség előtt, és amint módjuk volt rá, írásba is foglalták a kiemelt jelentőségű teremtményeket.

Izrael esetében ez másként alakult. A zsidóságnak nincs ilyen ősmítosza. Izrael vallási tapasztalata ugyanis gyökeresen más, mint környezetéé. Ez a tapasztalat a megszólaló, megszólító és megszólítható Isten iránti tapasztalat. Izrael „ősmítosza” Ábrahám, Izsák és Jákób története. E pátriárkák még beszéltek Istennel. Ők még közvetlen kapcsolatban álltak Jahvéval. Számukra nem volt érdekes a világ létrejötte, mert Isten közvetlen vezetése alatt éltek. A pátriárkák nyomán a zsidó vallásosság a párbeszéd, a tárgyaktól független, közvetlen kommunikáció vallása. Ez a kommunikáció nem csupán párbeszéd, hanem cselekedetek láncolata is. A pátriárkatörténetekhez kapcsolódó másik hitbeli alapesemény az egyiptomi szabadítás volt. Istenük a szabadítás istene. Ez a szabadító tett olyannyira döntő jelentőségűnek bizonyult, hogy még a törvényadást és a kultikus rendeleteket is hozzákapcsolták az exodus témaköréhez. Eközben a zsidó nép használta azt a világképet, amit környezete is használt, de ezt a képet egészen másként szemlélte mint a szomszéd népek. A világkép tehát azonos, a világnézet az, ami más. Ennek a világnézetnek, világlátásnak az alapja a szabadító Istennel való párbeszédben gyökerezik. Ez szilárd, folytonosan megerősödő bizonyosság, ami lényegében azonos, így tehát a lassan megfogalmazódó teremtménytörténetek minden felszíni eltérések ellenére teológiai értelemben harmonizálhatók.

A Jahvista teremtménytörténet

A babiloni fogság előtti időből származó teremtményi hagyomány legbővebben a már említett Jahvista Elbeszélő Műben lett összefoglalva. Létrejöttének hátterében a kánaáni termékenységkultusszal való konfrontáció áll. A Kánaánban lakó népek – és így az oda települő izraeliták is – földművelő életmódra térve szembe találták magukat azzal a gyakran keserű tapasztalattal, hogy a föld önmagában nem „termő”, csak gizgalt nevel, a táplálékot csak kemény munka árán lehet kicsikarni tőle.

Első benyomásra úgy tűnik, hogy a föld „gonosz”. Folytonosan dacol az emberrel és nehézségek sorozata elé állítja. Mintha csak ellensége lenne az embernek. Vajon miért? Miért ilyen a föld? A kánaánita őslakos az alábbi mítosszal igyekezett magyarázatot lelteni tapasztalatára. A földet művelő ember minden bizonnyal rosszat akar a földnek. Elképzelhető, hogy fáj a földnek az, ha ekével szántják, hogy bottal szurkálják. A szántás-vetés így erőszakos megsértése a földnek: egy tabu áthágása. A tabu megsértése kiszabadítja a föld szellemeit, akik gonoszak ezért „átkozott” a föld. Mégis, aki nem akar éhen halni, annak sorozatosan meg kell sérteni a „Földanyát” és vállalnia kell a rossz szellemek gonoszságát. Ezt az áldatlan állapotot időnkénti engesztelő áldozatokkal kellett enyhíteni. Ezek az áldozatok, élő áldozatok, sőt nem egy esetben emberáldozatok voltak.

Izrael népe, aki megtapasztalta a népét féltőn vezető, nem tárgyiasítható Isten jelenlétét, nyilván nem fogadta el a Földanya megsértésének mítoszáét. Nem fogadta el, de persze ő is azt élte át, hogy a földművelés verejtékes „átkozott” tevékenység. Ohatatlanul fel-

tette tehát a maga miértjét is. Ahogy említettük, a kép azonos mindenki, minden kortárs számára: átkozott a föld. A teológiai értelemben döntő különbség az, hogy hogyan látjuk az „átkozott föld” képét. Izrael a Jahvista teremtménytörténetben fogalmazta meg ezt a látást. Ez a mítikus nyelven megfogalmazott, de lényegében prófétai látás nem csupán a világ, hanem az ember „átkozott” volta is rákérdez: miért vagyunk ilyenek? Miért támad ember az emberre? Miért van az, hogy újra és újra eltávolodunk a bennünket vezető Istentől? Pusztán a szaporodás miatt kétnemű az ember? Kicsoda a nő: a férfi tulajdona vagy a férfi társa?

Ilyen és ehhez hasonló kérdésekkel együtt szólal meg a Jahvista, és keresi a választ korának hihetőségi keretei között. „Amikor az Úristen a földet és a mennyet megalkotta, még semmiféle mezei növény nem hajtott ki, mert az Úristen még nem bocsátott esőt a földre. Ember sem volt, aki a termőföldet megművelje. Akkor pára szállt fel a földről és mindenütt átitatta a termőföld felszínét.”

Ez a mintegy három bibliai vers foglalja össze a világ teremtményét (legalábbis annak alapját) a Jahvista teremtménytörténetben. Ami rögtön szembetűnik az az lehet, hogy a bibliai író egy jelen tapasztalatot sűrít néhány mondatba. Ez a tapasztalat az, hogy a föld megműködéséhez vízre és emberre van szükség. Eleinte, a föld és a menny megalkotásakor egyik sem volt még. Az író csupán arra utal, hogy ezeket Isten alkotta meg, de részleteket nem közöl. Nem tudjuk meg a világ előállításának mikéntjét. Ennek oka nyilván az, hogy a Jahvista szerző számára – és persze olvasói számára sem – ez nem volt érdekes. A földről egyszercsak pára szállt fel és megindult a vegetáció. Miért és hogyan? Most sem kapunk választ.

A felvilágosodás utáni ember miértjei és hogyanjai értelmetlenek a Jahvéban bízó, hívő izraelita számára. Már csak ezért is súlyos hiba evolúciót és darwini elveket számon kérni a Biblia lapjaitól, de még súlyosabb hiba ezek hiánya miatt az egész történetet, mint értelmetlent elutasítani. „Azután megformálta az Úristen az embert a föld porából és élet lehelletét leheltette orrába. Így lett az ember élőlény” – olvassuk ezután. Közismert az „Ádám” – „ádám”, az ember neve és a termőföld közötti héber szójáték. Ez a szójáték is a föld és az ember kapcsolatára utal. A föld nem gonosz szellemek hívőhelye, a föld és az ember ugyanabból az „anyagból” készült (a Jahvista szerző persze nem a XX. sz.-i fizikusok nyelvén beszél az anyagról). A föld ilyen módon nem „tabu”, és ezt az ezután következő édenkerti történet teszi nyilvánvalóvá.

„Ültetett az Úristen egy kertet Édenben, keleten és ott helyezte el az embert, akit formált.” (I. Móz. 2.8.). Ha az évszázados keresztény legendától függetlenül, elfogulatlanul olvassuk a szöveget, kiderül, hogy Isten világa nem volt kizárólag az Éden. Másképpen szólva, Isten világa nem tökéletes Édent teremtett, hanem megteremtette a világot (amelynek hogyanjáról nem tudunk semmit) és meghatározott céllal Édent is teremtett ebbe a világba. Az ember teremtménykor nincs szó arról, hogy az ember tökéletesnek, ártalmatlannak, szentnek, vagy örök életűnek lett volna teremtve. Ezeket csak a keresztény hagyomány varrta rá az eredeti bibliai szövegre. Csak azt tudjuk, hogy az ember „élőlény” lett, mégpedig Isten „lehelete”,

Lelke által. Isten „formálta” az embert, és ellentétben a mezopotámiai mítoszokkal, semmiféle gonosz, vagy jó „szubsztanciát” (az életet jelentő vért pld.) nem kevert a földhöz. Az ember független a „démonoktól”. Arról sem tudunk semmit, hogy Isten eleve az Édenkertbe helyezte volna az embert, vagy arról, hogy ott teremtette volna. Az embert teremtése után helyezte Isten az Édenbe, meghatározott céllal. Az „Éden” szó bőséget, élvezetet, gyönyörűséget jelent, mégsem mondhatjuk, hogy az Édent „minden világok legjobbjának” teremtette Isten. Hiszen az Édenen kívül van például Haviló földje arannyal, illatos gyantával, ónixkövel. Tehát nem csupán az Édenben, hanem másutt is van gazdagság. Az ember azért került Édenbe, hogy azt művelje és őrizze. Nem azért, hogy csak élvezze a bőséget, hanem azért hogy dolgozzon.

Arról sem tudunk semmit, hogy halhatatlan lett volna az ember Édenben. Az a mondat, miszerint a jó és a rossz tudásának fájáról való evés esetén az embernek meg kell halni, nem jelenti a halhatatlanság elvesztését. A Jahvista műben ugyanis sehol nem találjuk azt, hogy az örök élet megszerzése az élet fájáról való evéshez kötődne. Összességében arra következtethetünk, hogy Éden inkább egy mítikus próbatétel helye. Édenben ugyanis az Ur-isten által alkotott élőlényeket az ember szabadon megnevezhette, ami a korabeli felfogás szerint azzal volt egyenlő, hogy uralkodott rajtuk.

Az édeni bőséghez kapcsolódik a nemek megjelenése is. Az asszonnyá formált oldalborda motívuma az alapja a „csontomból való csont, testemből való test” szövetségkötési formulának. Férfi és nő rendeltetésszerűen szövetségesek. Az ember csak nemiségében ébred önmagára. A „férfi elhagyja apját és anyját és ragaszkodik feleségéhez”. Az ember tehát két-neműként él, és csak így él teljes életet. Meglehetősen szokatlan ez az „emancipált” himnusz a nő értékeről, főleg ha akár az Ószövetség lapjain is felbukkanó, a nőket lényegében vagyontárgyként kezelő életvitelre gondolunk. A Jahvista történetben mindenesetre az egymással szövetséges és egyenrangú férfi és nő az, aki szembesül az isteni szóval: „A kert minden fájáról szabadon ehetsz, de a jó és a rossz tudásának fájáról nem ehetsz, mert ha eszel róla, meg kell halnod. (I. Móz. 2: 16–17). Ez az egyik legtöbbet vitatott mondat a Jahvista őstörténetben és kétségkívül az ateista-marxista valláskritika egyik kedvenc citátuma. A Bibliához különösebben nem értő kritikusok ugyanis úgy vélik, hogy Isten ebben a történetben általában a „tudástól”, az „ismeretszerzéstől” tiltja el az embert. Finomabb formában esetleg úgy érvelnek, hogy a Biblia szerint az emberi tudás veszedelmes dolog.

Ezek a vélemények azért elhibázottak, mert a „tudás” egészen mást jelentett a Kr. e. másfél-kétezer évvel élt embernek, mint a felvilágosodás utáni, pozitivizmus utáni, agnoszticizmus utáni embernek. Az a „tudás” amit a „felvilágosult”, „modern” ember a bibliai történetbe belegondol, ismeretlen volt a Jahvista szerző előtt. „Tudni” inkább teológiai fogalom a hívő izraelita számára és nem az iskolapad kérdése. Ettől függetlenül azonban az édenkeri történetben szerep-

lő fa nem ezt a tudást jelzi. Az Éden közepén két fa áll: az élet és a halál fája. A jó és a rossz tudásának fája ugyanis a halál fája volt. Az Ószövetségi hívők nem ismerték a görög „halhatatlanság” fogalmát, számukra az „élet” és a „halál” nem a vég nélküli időtartam és a végesség ellentétének kifejezése. Az élet az Istennel való sorsközösség, a halál az Isten nélküli lét kifejezése. Mi köze a halálhoz a jónak és a rossznak? Azt kell tudni, hogy a bibliai nyelv „jó” és „rossz” jelentésű szavai nem azonosak a mi moralizáló szavainkkal.

A „jó”-nak megfelelő „tob” és a „rossz”-nak megfelelő „rá” szavak ugyanis szópárt alkotnak. Nem külön-külön, hanem együtt érvényesek. A tudás a „jó-rossz” illetve a „rossz-jó” tudása, azaz választása. Ha az ember a kert művelése helyett a halál fáját választja, megismeri a fény melletti árnyékot, illetve az árnyék melletti fényt. Ez azonban halál, ami nem a megsemmisülés, hanem az isteni intimitás elvesztése. Ebben az írásban nem célunk elemezni a bűneset történetét, csupán azt kívánjuk jelezni, hogy az Édenbe ültetett „tudás fája” az élet-halál választás szimbóluma. A Jahvista szerző azt állítja, hogy az

ember rosszul választott Istennel kapcsolatban. Mostani szenvedése, meghasonlása arra vezethető vissza, hogy meghasonlott Istennel. Ez egyben azt is jelenti, hogy élete megoldásának kulcsa is Istennél van. Teremtett volta azt jelenti, hogy nem Istennel szemben, hanem Istennel szövetségben kell élnie. Ez nem létének korlátait jelenti és nem is pesszimista személet: a megfelelő, az embernek megfelelő hely megtalálásának szükségessége utal.

A hatnapos teremtéstörténet

Az időben későbbi, a babiloni fogságot követő időszakban rögzített, úgynevezett Papi Kódex alkotása az I. Móz. 1:1–2:4a részben olvasható, s talán legjobban ismert elbeszélés a világ és az ember teremtéséről. Ez a történet is – hasonlóan a Jahvista írásműhöz – valamilyen hitbeli konfliktus feldolgozásának eredménye.

Ismeretes, hogy II. Nabukodnezár újbabilóniai uralkodó Kr. e. 587/586-ban elfoglalta Júdát és a jeruzsálemi templomot leromboltatta. Az ország lakosságának jelentős részét Babilonba deportálta, ahol Izrael népe a sajátjától alapjaiban eltérő vallási környezetbe került.

A babiloni vallási hagyomány abban az ősi elképzelésben gyökerezik, amivel már a bibliai elbeszélés szerinti Ábrahám is szakított. Ez a természeti jelenségek, elsősorban az égitegek istenítését jelentette. Ugy is fogalmazhatjuk, hogy Babilon a valóságot a természetben élte meg. Ezzel szemben Izrael szerint a valóság maga a történelem. A világ az izraelita számára történelem és nem kozmosz.

A kétfajta – a babiloni és a zsidó – tradíciónak ez az éles szembenállása rengeteg konfliktus, erőszak és vér forrása lett, annál is inkább, mert az egyik tradíció elnyomó hatalommal rendelkezett, a másik pedig kisebbségi rabszolgasorsba lett süllyesztve. Az erőszakos kultúraátadás azt is eredményezte, hogy a felnövekvő új zsidó nemzedék egyre jobban asszimilálódott, és atyái istene helyett a babiloni isteneket kezdte

imádni. A nemzet identitásaért kétségbeesetten küzdő papi kör fogalmazta meg lassacskán a babiloni vallásra adható autentikus zsidó választ. Ennek terméke a hatnapos teremtéstörténet.

Azért hangsúlyozzuk a „hatnaposság”-ot a történetben, mert sok egyéb mellett az elbeszélés alap gondolata a szombatnap megünneplésének teológiai indoklása. A szombathoz hasonló „különleges” napok többnyire minden közel-keleti vallásban ismeretesek voltak. Isten népe a nyugalom, a béke, a felszabadult öröm hagyományát kapcsolta a maga szombat (szombat)-jához. A szombat már létező intézménye volt Izraelnek a fogságot megelőző időben is, jóllehet elképzelhető, hogy csak később kapcsolódott a Sinai-kijelentéshez. A Tízparancsolat (illetve annak ősi formája) már tartalmazza a szombat megtartása iránti követelményt, és ezek közül az úgynevezett apodiktikus törvények közül ez az egyetlen, látszólag önkényes, logikailag szükségtelen, kizárólag kultikus célú rendelkezés. Mi értelme volt a szombatnak?

Természetesen nem valami „munka-egészségügyi”, az egészséges élettempóra utaló szempont. A szombat értelme a béke megélése volt. Arra jó a szombat, hogy Isten népe megélje a békét. Ez a béke, héberül salóm, valami különleges, vallásos mondanivalójú békességet jelent. A Salóm az Isten-nel való felszabadult közösséget jelenti, amelynek külső oldala a világgal kötött béke. Ez a békekötés a tevékenység szüneteltetésében mutatkozik meg. Isten népe számára a világ átalakítása, megmunkálása azért fontos, mert „vezető-király” istene, a „Melek Jahve” éppen ebben a munkálkodásban mutatkozik meg. Ez a munkálkodás időnként keserű és nehéz, de közege és terepe Isten jelenlétének. Ezt a ritmust szakítja meg a szombat, amely emlékezteti a hívőt arra, hogy Isten megszabadítja és felszabadítja népét a küzdelemből és a rabságból. A szombat afféle győzelmi ünnep. Azt mutatja meg, hogy a világ megmunkálásában megismerhető és felismerhető Isten cselekedete: a szabadítás. A szabadítás átélése, az élettér kitágulása, a lehetőségek megszorodása fölötti öröm a salóm, és ez a szombat vallásos mondanivalója. Babilonban ezt a mondanivalót kellett a Papi írókörnek teológiailag alátámasztani, mégpedig olyan szövegkörnyezetben, amelyek hathatós választ adnak a természet istenítését átélő elnyomó babiloni vallásosságra.

Mivel a mezopotámiai kultuszok kiemelten foglalkoztak a világ létrejöttének kérdéseivel, a Papi írók is ebben a témában fejezték ki mondanivalójukat. A hatnapos teremtéstörténet nyílt konfrontáció a kozmogóniákkal és teogóniákkal, elsősorban az Enuma Elis eposszal. Ez a konfrontáció egyrészt szerkezeti hasonlóságban, másrészt hangsúlyozott tartalmi különbözőségeiben mutatkozik meg. Érdemes ezért röviden felidézni az Enuma Elisnek a világ teremtésére vonatkozó mondanivalóját.

Eszerint kezdetben csak öskáosz volt, amelynek hímnemű része Apszu, nőnemű része Tiámat. Összekeveredésükből istenek születtek, akik maguk is háborúságba keveredtek részint egymással részint „szüleikkel”. Apszu és Tiámat a többi istenre támad,

akik Apszut ugyan legyőzik, de Tiámatmal és ennek új „férjével” Kinguval nem bírnak. Végül Mardukot bízzák meg a harc vezetésével, aki legyőzi Tiámatot és Kingut és a velük szövetséges démonokat. Marduk a megölt Tiámat kettévágott testéből hozza létre az ég-boltot, az „alsó” és „felső” vizeket. A legyőzött Kingu kifolytatott véréből alkotják az embert (tehát gonosz istenségből származik az ember!). Végezetül a világ-mindenség részeinek kormányzását istenekre bízta Marduk, akik szentélyeket építenek neki és győzelmes fegyvereit mint csillagképeket kifüggesztik az égre. Ezzel a mitológiával szemben a hatnapos teremtéstörténet radikálisan „demitologizáló” prófétai „mítosz”.

Mítosz, mert szerepe megegyezik a mítoszokéval. Azokat az emberi alaptörténeteket mondja el jellegzetes „első történetekként”, amelyek mindig is történtek és történni fognak. Az eseményeknek azért van értelmük, mert van leszármazási vonaluk, héberül toledot-juk. És mégis mítoszellenes, mert megfosztja a természetet isteni rangjától. A hatnapos teremtéstörténet (hasonlóan a keleti mítoszokhoz általában) nem ad kronológiát. A kezdetben levő káosz nem időben, hanem logikailag előzi meg a rendet. És hasonlóan, az egymást követő teremtés-mozzanatok nem időbeli sorrendet, hanem logikai sorrendet jelölnek. A babiloni vallás szerint például a hét harmadik napját Nerfal, a pásztoristen uralja, ezért a hatnapos teremtéstörténet is a harmadik napra helyezi a növényzet, azaz a legelő megteremtését. És ugyanígy, a negyedik nap Babilonban Nabué, a csillagok istenée, tehát a teremtéstörténet a negyedik napra helyezi az égitestek létrehozását. Látjuk tehát, hogy a teremtésnapok egymásra épülésében nem szabad természettudományos szempontokat keresnünk, ezért a természettudományos kritikák alkalmazása a mítosz jelentésének teljes félreértését mutatja. Az I. Móz. 1:2-ben említett pusztaság és üresség, amit az eredeti héber szöveg kissé felületes átírásával „tolm-vá-bohu”-nak szoktak említeni, nem más, mint ez Enuma Elis Tiámat-ja, amit a biblia más helyeken Ráháb-nak is említ, valamint Behemót, a szárazföldi szörny. Minden teremtő aktus Jahve Előhim (a. m. Úristen) szava segítségével történik. Ez rendkívül fontos, mert a szó, a megnevezés, a beszéd a Jahve-hit alapmotívuma, szemben a nemzés-szexualitás kultikus rangra emelésével. Ami keletkezett, az szóra, tehát megnevezésre jött létre, és így nincs leszármazási összefüggésben Istennel. Az égitestek egyszerű „lámpások”, isteni tulajdonság nélküli tárgyak. A növények és állatok „saját fajuk” szerint, azaz a korabeli tudományosság színvonalán rendszerezve vannak említve: mint egyszerű teremtmények. Fontos továbbá az is, hogy Isten „jönak” látja a teremtet világot. Ez hallatlan hitbeli szilárdságot és derűlátást jelent egy olyan nép hitvallásaként, amely rabszolgasorban szenved idegen elnyomás alatt.

Látjuk tehát, hogy a „hatnapos teremtéstörténet” teológiai jelentőségű, és nem törekszik valamiféle tudományos mű babérjaira. Mindazok „akik röviden „meg akarják cáfolni” a hatnapos teremtéstörténetet, csak azt bizonyítják, hogy fogalmuk nincs a Bibliáról. Az

elbeszélés, az alábbi, gyakran igen kínzó kérdésekre teológiai (és nem biológiai vagy fizikai) választ keres. Honnét a világ, honnét az ember? Eközben használja (miként a Jahvista szerzőcsoport is) korának világképét, de ezt a képet hittel szemléli.

Egyszerű példával élve: az égboltra tekintő korabeli ember ugyanazt a „képet” látta: a búzaként föléje boruló égboltot. Nem tudott még semmit bolygómozgásról, Kepler-törvényekről, téridő fizikáról. (Vajon a huszadik század végének „felvilágosult” átlagembere mit tud ezekről?) A kép azonos, de az értelmezés más. A babiloni vallásos ember isteneket lát az égbolton, Jahve népe egyszerű világító alkalmatosságokat, amelyeket nem kell imádatban részesíteni.

Összességében láthatjuk, hogy a hatnapos teremtéstörténet az elnyomó babiloni vallásra adott frapáns válasz. A mezopotámiai vallásos témákat veszi elő, és átértelmezi a Jahve-hit fényében. Ezzel a zsidó identitás megőrzését segíti elő, ugyanakkor a teológiai reflexiót oly mértékben gazdagítja, hogy a későbbi redaktorok a pátriárka-történetek bevezetéseként önálló „őstörténetet” tudnak alkotni. (I. Móz. 1–11. fejezetei).

A teremtés teológiai témája a keresztény évszázadok során inkább filozófiai téma lett. Nyilván maga a keresztény gondolkodás is felelős azért, hogy a teremtéstörténetekből merev dogmák lettek. A skolasztikus gondolkodásban kicsúcsosodó arisztotelészi bölcsélet a teremtés isteni munkáját a „creatio ex nihilo” (teremtés a semmiből) dogmájává változtatta. A bibliai történet természetesen nem szól a „semmiből való teremtésről”, hiszen fogalmi készletétől idegenek a létfilozófia szakszavai. Sem a Jahvista, sem a Papi Író, sem a Redaktor nem érdeklődik a világ létrejöttének „technikai-mechanikai” hogyanja iránt. A szent szerzőket az érdekli, hogy mi a világ és az ember összefüggése, kapcsolata azzal az Istennel, aki szabadulást hoz és együtt vándorol népével.

Isten teremtő munkájára alkalmazott teológiai szakszó, a „bara” ige félreértése és félremagyarázása vezetett a teremtés kronológiai nullpontra helyezéséhez.

A „bara” szó ugyanis Isten különleges, másra vissza nem vezethető, emberi tevékenységgel nem összehasonlítható munkáját jelöli, ami valami soha nem volt újnak a születését jelzi. Ez a „teljesen más” azonban nem ontológiailag, hanem minőségét tekintve új. Deutero Ézsaiás például a fogságból való szabadulást is a „bara” igével írja le. Isten szabadító cselekedete valami egészen új létrejöttét, valami „egészen más” megteremtését eredményezi. Sőt, az újszövetség is ebben az értelemben használja Isten teremtő munkájának gondolatát. Nem kétséges, hogy a „bara” szó alapjelentéséhez igazodik Pál apostol is akkor, amikor a „Krisztusban Újteremtés”-ről beszél. Isten szabadító tette a Názáreti Jézusban ugyanaz, mint teremtő munkája.

A Jelenések könyve is arra az „első” teremtésre utal, amikor így ír: „Íme újjáteremtek mindent” (Jel. 21:5).

A „teremteni” szónak ez a használata azt mutatja, hogy eredeti szándéka szerint sem volt a teremtéstörténet egy valamikori egyszeri aktusa leírása. Nem, nem az volt, mert a teremtés szó eredeti jelentéstartománya szerint is a teremtés olyan tette Istennek, ami nem csak egy valamikori, egyszer lejátszódott, hanem folytonosan végbemenő állandó cselekedete. Úgy is mondhatjuk, hogy Isten állandóan újra és újra teremti a világot. A teremtés nemcsak hajdan, de nap mint nap ismétlődő munkája Istennek. Bölcséleti értelemben ez azt jelenti, hogy a bibliai teremtés közelebb áll Platón Timaios-ában szereplő elképzeléshez, mint az ontológiai elvek szerinti arisztotelészi megoldásokhoz. Külön érdekessége lenne a teológiának, ha az alapvetően arisztotelészi alapú nyugati kultúra nyelvén is el tudná mondani a Platónhoz közelebb álló bibliai történetet. Bár egyre több ilyen próbálkozás van Henni Bergsontól Teilhard de Chardin-en át a folyamatteológiáig, első és legfontosabb feladatunk mégiscsak az, hogy a Biblia szövegét helyesen, szándékának megfelelően értsük.

Dr. Somogyi László

Kőröspeterdi Arany Tamás nézetei a teremtésről

(rekonstrukció az ellene írt vitáiról alapján)

– Ádám nem volt szentségben és ártatlanságban a (bűn) eset előtt, mert nem volt ígérete (ti. a szentségre), hanem a (bűn) esetkor találta meg az ártatlanságot és szentséget, amivel örökké él.

– Nincs az embernek teremtett lelke, hanem csak teste és beléfuvaltott lelke van.

– Az Ádám bűne megvolt Ádámnak a (bűn) esete előtt is.

– Nem az ördög csalta meg Ádámot, hanem a kígyó.

– Egy ördög sincs több a bűnnél, hanem csak a bűn az ördög.

– Ádám elesvén, nem vesztette el az ártatlanságot, az Isten kegyelmét és az életet, hanem inkább akkor találta meg.

Kislexikon

A teremtést kifejező szavak a Biblia nyelvén

HÉBER

Bara: teremteni, eddig soha nem ismert újat létrehozni. Isten cselekedetének kifejezésére használt teológiai műszó.

Kanah: létrehozni, megszerezni. Majdnem kizárólag csak Istennel kapcsolatban használt teológiai műszó.

Ászáh: megalkotni, megformálni

Banah: fölépíteni

Jaszah: alapot vetni, megszilárdítani

GÖRÖG

Ktidzó: lakhatóvá tenni, alapítani

Poieo: csinál, tesz, alkot, létesít, gyarapít.

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL...

A XVI. század nyomdái és nyomdászai

A Heltai-féle nyomdával egyidőben még két nyomda állt az unitarizmus szolgálatában: a kevésbé ismert, Temesváron működött Karádi-, és a gyulafehérvári Hoffhalter-féle nyomda.

Míg a Heltai-féle nyomda egy évszázadig állt, addig a Karádi-féle nyomda egyetlen működési évről, 1569-ről tud a szakirodalom. Ez évben adta ki **Karádi Pál**, az Abrudbányán szolgáló unitárius lelkész, a későbbi alföldi püspök a szerző kérdésével sokáig vitatott „Balassi Menyhért árultatásáról” című könyvét.

A nyomdászként is ismert Karádi Pál Székesfehérváron született 1523-ban. Erdélybe Székesfehérvár török kézre kerülése után ment. 1561-től 1567-ig Karánsebesen Bethlen Gergely udvari papja volt. Innen Abrudbányára ment papnak, és csatlakozott Dávid Ferenc unitárius eszméket valló táborához. 1568-ban vitavezető bíróként vett részt a gyulafehérvári hitvitán. 1570-től 1572-ig Simándon, majd élete végéig (+1590. k.) Temesváron szolgált. 1568-tól Közép- és Délmagyarországon, Temes, Tolna és Baranya vármegye püspökeként szerepelt. Nyomdászati tevékenységének egyetlen jelentős állomása Temesvár volt.

A török megszállta magyarországi sajtóval kapcsolatban Borsa Gedeon közölt érdekes ismertetést. Elmondta, hogy 1483-ban, a török birodalom egész területére szólóan, II. Bajazid szultán halálbüntetés terhe mellett megtiltotta a könyvnyomtatást. 1727-ben azonban III. Ahmet szultán engedélyezte a magyar származású Ibrahim Muteferikának, hogy Isztambulban nyomdát alapítson. A XVI. században a hódoltság területén már kevésbé vették szigorúan II. Bajazid két évszázaddal korábbi rendeletét. Annál is inkább, mert azt a szultán a mohamedán papság befolyására hozta, akik a nyomdászatban könyvmásolói tevékenységükből eredő jövedelmük elvesztését érezték.

Dörnyei Sándor úgy tudta, hogy Karádi nyomdája már Simándon is működött. Ezt látja igazoltnak Borsa Gedeon is, aki elmondta, hogy Dávid Ferenc Simándra küldte a kortárs Nausert, hogy Karádi nyomdájában adassa ki szentháromság ellenes vitáit. Zovényi Jenő úgy tudta, hogy Karádi simándi nyomdáját a görögkeleti egyház román vezetőinek nyomására a pasa szüntette meg. Amikor Karádi Temesvárra költözése után a nyomda ismét működni kezdett, további tevékenységét szintén a pasa szüntette be. Lévény egyetlen dokumentuma a Temesváron működött Karádi-féle nyomdának a „Balassi Menyhért árultatásáról” szóló munka, a szakirodalom a nyomda bemutatásával nem foglalkozott. A megjelent kevés, idevonatkozó tanulmány arról szólt, hogy Karádi a kolozsvári Heltai-féle nyomda kiselejtezett betűkészletét vásárolta meg és ezzel nyomta ki – Gulyás Pál föltételezése szerint – Hoffhalter Rudolf segítségével. A kinyomtatott szöveg kopott és törött betűkre, selejtes nyomdai festékre és ügyetlen munkáskézre enged következtetni. Fitz József a betűk kopottságán ütközött meg, de azzal érvelt, hogy a munka a nyomda utolsó terméke lehetett.

Karádi egyházi irodalommal is foglalkozott. Magyarázatot írt Hozseás és Joel próféciájáról, a János Jelenések könyvéhez, de ezek kéziratban maradtak. Föltételezhetően saját nyomdája tilalom, más nyomdák a felekezeti ellenségeskedés, vagy az érdeklődés hiányában nem vállalták ki nyomtatásukat.

Az unitárius egyház szolgálatban álló harmadik, XVI. századi nyomda Gyulafehérváron működött 1567 és 1568-ban. E nyomda tulajdonosa és vezetője a lengyel származású **Hoffhalter Rafael** volt.

Az Unitárius Élet 1990. 2. számában megjelent Hoffhalter életét bemutató tanulmány szerint, 1525 körül született és 1549-ben kötött házasságot. A nehezen kimondható eredeti nevét (Shrztusky) Hoffhalterre változtatta. A lengyel földet protestáns érzelmei miatt elhagyva Németalföldre, majd Svájcba ment, ahol Zürichben sajátította el a nyomdász mesterséget. 1555-től bécsi lakos. Itt az uralkodóház tagjainak szolgálatában, kiváltságos birtokában készítette rézmetszeteit. E kiváltságos levél fölhatalmazta könyvnyomtatásra, nyomdai mintaszedésre, papírral és könnyvvel való kereskedésre is.

Bécs után előbb Debrecenben, aztán Nagyváradon, végül Gyulafehérváron folytatta nyomdász tevékenységét.

Debrecenben előbb, mint fametsző dolgozott. Gulyás Pál szerint a kálvinista nézetekkel való ellentéte miatt ment Nagyváradra, majd innét 1567-ben Gyulafehérvárra, ahol „királyi nyomdász”-ként dolgozott. Kiszolgáltatottságának és anyagi gondjainak megszűnésével Hoffhalter a gyulafehérvári szellemi élet egyik alakítójává vált, és a már unitárius nézeteket vallott fejedelem pártfogásával, a radikális reformáció, az unitarizmus egyik élenjárójaként végezte nyomdászati tevékenységét. Munkássága alapján Naményi Lajos úgy véli, hogy nyomdája a kor legjelentősebb könyvnyomtató műhelye volt. Személyét illetően Csűrös Ferenc alaposan képzett, sokoldalú, munkájában igényes könyvkiadót látott benne. Jakó Zsigmond azt hangoztatta, hogy Hoffhalter felekezete mellett nemzetközi ügyet is szolgált. Rezi Elek Hoffhalter 23 kiadványára hivatkozva jelentette ki, hogy az unitárius eszme fenntartásáért folytatott küzdelemben Dávid Ferenc egyik legerősebb támasza volt.

Borsa Gedeon a Hoffhalter-problémákkal foglalkozva arról tudósított, hogy nyomdászunk már Zürichben önállóan üzte a betűöntés és a mintametszés mesterségét. Ebből az a következtetés vonható le, hogy Hoffhalter könyvnyomtatói tevékenysége Bécsben kezdődött. Borsa szerint a bécsi és debreceni működése közben Alsólván és Nédelicén is végzett nyomdai tevékenységet. Föltételezhető, hogy Hoffhalter már Zürichben jól jövedelmező betűöntő és mintametsző műhelyt tartott fenn, és részben ennek jövedelméből Bécsben már olyan nyomdával is rendelkezett, amelyet további állomáshelyein sikeresen használhatott. Azonban Gulyás Pál úgy tudta, hogy Hoffhalter Bécsből való

kényszerű és gyors távozása miatt nyomdai folszerelését nem vihette magával. Így debreceni korszakában az ottani nyomda alkalmazottja volt. Hogy Debrecenből milyen nyomdai folszereléssel érkezett Nagyváradra, azt nem tudni. Tény, hogy később, gyulafehérvári környezetében hamar otthonra talált. A gyulafehérvári nyomdát is annyira magának tekintette, hogy bár a fejedelem megbízásával és annak költségére végezte nyomdai tevékenységét, mégis – halála után – a nyomda teljes folszereléssel özvegyére és fiára szállott. Ezt erősítette meg Gulyás, Scheseus Keresztély által készített sírversére alapozva, mondván, hogy Hoffhalter, mint királyi könyvnyomtató a „saját” műhelyében dolgozott.

Hoffhalter unitárius kiadványai azért figyelmet érdemlők, mert azt az álláspontot fejezték ki, melyre a „harcos” jelző volt jellemző. Harcias képet szemléltető illusztrációi közül első helyet a szentháromság ellenes illusztrációi foglaltak el. Soltész-né elmondta (1961), hogy Hoffhalter szentháromság ellenes képe először Császámai István már a XVI. században megsemmisített munkáján jelent meg, amelynek változata díszítette Dávid „De falsa et vera” című könyvét. Egyébként Hoffhalter ábrázolásában a szentháromság ellenesség többféleképpen jutott kifejezésre. Volt szentháromság ellenes ábrázolása, amely egy négyszögletű alapon háromarcú mellszobrot ábrázolt, melynek együvé tartozását egy zárt korona jelképezte. Egy másik szentháromság ellenes képe egy szarkofágban álló, deréktól fölfelé látható kétfejű férfialakot ábrázolt, mely fölött a szentlelket jelképező galamb lebegett. Harmadik képe egy ostyát felmutató papot ábrázolt, aki felett a gyermek Jézus és az Úr fél alakja lebegett. Negyedik képe egy terített asztal mellett ülő három férfialakkal szemléltette a szentháromságot, illetve utalt szentháromság ellenességére.

Illusztrációinak művészi színvonalát Soltész-né különbözőképpen értékelte. A képeket általában egyes szerkezeti fölépítettségüknek mondta, melyeknek emberalakjai sajátosak. A szentháromság ellenes képek sikerét legjobban Mélius fejezte ki, aki a „Szent Jánosnak tett jelenések... magyarázata” című munkájában, melyben Hoffhaltert a „szentháromság megfaragásáért és megcsúfolásáért” kárhoztatta.

Figyelmet érdemeltek a Hoffhalter gyulafehérvári nyomdájából kikerült címerképek. Ezek közül János Zsigmond erdélyi fejedelem, Némerthy Ferenc tokaji kapitány és Hoffhalter címere volt a legjelentősebb. Mind a hármat téglalap alakú keretben női fél alakok díszítették.

Hoffhalter nyomtatványainak betűiről és helyesírásáról keveset tudunk. Helyesírását Molnár József egységesnek és következetesnek mondta. Feltetelezte, hogy a szöveg kinyomtatásában ragaszkodott a szerző kéziratához. Ennek tulajdonította helyesírásának ingadozását.

Hoffhalter nyomdászati tevékenységének és vele a gyulafehérvári nyomda fénykorának 1568. február végén bekövetkezett halála vetett véget. Jakó Zsigmond azt jegyezte föl, hogy halálát ellenségei Isten büntetésének tulajdonították. De hangot adott annak az állításnak is, hogy a reformátusok gyil-

kolták meg a szentháromságot gúnyoló metszetei fölötti fölháborodásukban.

Halála után a nyomdát egy ideig örökösei, felesége és Rudolf nevű fia vezette. Gulyás Pál úgy tudta, hogy egy időben a nyomda vezetésében segítségükre volt az ottani városi iskola tanítója Vagner Gergely. Özvegye később férjhezment Georg Hermannhoz és eltűnt az ismeretlenség ködében. Fia Rudolf nyomdászati tevékenységét egy ideig Váradon folytatta, de jelleme és munkássága meggátolta abban, hogy nagy és neves nyomdászok sorában emlegessék.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1. Jakab Elek: „Kolozsvár története.” 1888.
2. Ferenczi Zoltán: „A kolozsvári nyomdászat története.” 1896.
3. Kanyaró Ferenc: „Protestáns vitairatok Mélius idejéből.” Magyar Könyvszemle. 1896.
4. Borbély István: „Heltai Gáspár.” 1907.
5. Czöbel Ernő: „A Heltai nyomda alapításáról.” Erdélyi Múzeum. 1913.
6. Gulyás Pál: „A könyvnyomtatás Magyarországon a XV. és XVI. században.” 1931.
7. Pirnath A. – Végh F.: „Új adatok Heltai Gáspárról.” Irodalomtörténeti Közlemények. 1956.
8. Végh Ferenc: „Hoffgréff György életéhez.” Magyar Könyvszemle. 1957.
9. Tóth Kálmán: „Könyvnyomtató Makai Nyirő János deák.” Kelemen Lajos Emlékkönyv. 1957.
10. Horváth János: „A reformáció jegyében.” 1957.
11. Fitz József: „A magyar könyv története 1711-ig.” 1959.
12. Soltész Zoltánné: „A magyarországi könyvdisztítés a XVI. sz.-ban” 1961.
13. Dönyei Sándor: „A XVI. századi simándi nyomda.” Magyar Könyvszemle 1964. 2. sz.
14. Fitz József: „A magyarországi nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedés története.” 1967.
15. Borsa Gedeon: „Hoffhalter-problémák.” Magyar Könyvszemle. 1970.
16. Borsa Gedeon: „A XVI. századi magyarországi könyvnyomtatás részmrlege.” Reneszánsz Füzetek. 22. 1973.
17. Herepei János: „Adattár XVII. sz.-i szellemi mozgalmaink történetéhez. III. k. 1978.
18. Zoványi Jenő: „A magyarországi protestánsizmus 1565–1600-ig.” 1977.
19. Jakó Zsigmond: „A Hoffhalterek váradi és gyulafehérvári nyomdája” 1979.
20. Erdő János: „Heltai Gáspár az igaz keresztény vallás prédikátora.” Teológiai tanulmányok. 1986.
21. Binder Pál: „Andreas Thronwachter szász evangélikus lelkész unitárius tárgyú tanulmányai.” Ker. Magvető. 1988.
22. Kelemen Miklós: „Hoffhalter Rafael.” Unitárius Élet. 1990. 2. sz.
23. Jakó Zsigmond: „Társadalom, egyház, művelődés.” 1997.

Kelemen Miklós

Ifjúságnak

*„Nem tudnak semmit ők a Bibiláról
s hogy van Madách, Faust, lélek-asztagok!
S csak annyit tudnak az Isten fiáról,
hogy elítélt minden gaz gazdagot!
Kinél szurony s arany van: az erős!
E fiúkért valaki felelős!*

*Ezeknek az lesz majd a messiásuk,
ki forradalmat, pénzt és nőt ígér,
a Múlt hulláján tánc lesz, kurjantásuk
világ-lángok között a Holdig ér.
Jön a Halál, a mindent elnyelős:
ítélet lesz s valaki felelős!*

Mécs László;
Vád- és Védőbeszéd (részlet)

Amióta hitoktatással foglalkozom, több alkalommal gondoltam át a mai fiatalok életét, keresve, hogy honnan jönnek és hova mennek... Töprengéseim közben jöttem rá arra, hogy sok fontos időszak van egy-egy ember életében. Ilyen mindjárt a születés előtti szakasz, amit a váró-szeretet, vagy a kényszeredett, a szeretet nélküli kihordás határoz meg. Mindez a születendő gyermektől függetlenül megy végbe, ugyanakkor nagy a felelősség, amiről a szülők vagy tudomást vesznek, vagy sem.

A kisgyermekkor is hasonlatos a fentihez, hogy biztonságot és vele foglalkozó szeretetet nyújtanak-e számára a szülők, hogy tanítgatják, vagy magára hagyják, ami tanulékonyágát, vagy kisebbségi érzését határozza meg, és vagy önzővé, vagy aszociális emberré változtatja őt. A gyermekkor az, amely alapvetően meghatározza az egyén történelemszemléletét, és lerakja jellemének alap-jait.

Mégis talán a legdöntőbb időszak az ifjúvá érés. Ez határozza meg az egyén egész felnőtt életét, mert e korban bontakozik ki világszemlélete és világnézete. Talán szabad itt személyes élményemre hivatkoynom.

Meglehetősen kiegyensúlyozott családi otthonban nőttem fel. Iskoláimat is szerencsés körülmények között kezdtem. Jóapám szigora megmentett az önző életfelfogástól. A család és az internátus élete számomra világméretűvé lett. Mindez akkor történt, amikor körülöttem szlogenné vált a világ és a társadalom. Bárhova néztem úton-útfélen az iskolában az osztályban, a moziban vagy színházteremben, hatalmas transzparenszek hirdették, hogy jó a Vezér, akit még életünk kockáztatásával is követnünk kell. Hosszú időn át életem tele volt figyelmeztető felhívással.

Aztán bekövetkezett a bukás, amikor a TV-ben láttam, hogy ledőlnek a felhívásokat belénk súlykoló hatalmas transzparenszek.

Ekkor jöttem rá, hogy nincs olyan jelszó a világon, aminek higgyek, amíg a cselekedeteken fel nem mérem a szavak igazságát. Ezen nézőpontom sok mindentől megóvott, és mint később kiderült, számos hazugságtól is. Meggyőződésem tehát, hogy az ifjúkor a legdöntőbb időszak minden ember életében: a felnőtté, a felelős emberré érés időszaka.

Ezért tartanám elengedhetetlenül fontosnak, az ún. konfirmáció utáni hitoktatást, hogy megkonfirmált fiatalok ne tűnjenek el az élet útvesztőiben, ne válasszák a diszkó, az alkohol, vagy a kábítószer útját, és ne csak akkor jelentkezzenek az egyháznál, amikor valamilyen szertartást kérnek (esküvő, gyermekük keresztelése). Vagy úgy tűnnek el, hogy soha az egyházi életben nem vesznek részt.

Hogy miért mondtam el mindezt? – talán azért mert én is tapasztaltam, hogy a serdülő nagyon mély fizikai

és lelki változásokat figyel meg magán, miközben keresi saját helyét a társadalomban. Gyermekkorának vallásosságával nincs megelégedve, ugyanakkor még nem érte el a felnőttekre jellemző hitbeli érettséget. Ezért keresi azt az alapvető irányt, mely egész életének egyensúlyt tud biztosítani. Azonban gyakran ez a keresés viszi őt vallási krízisbe.

A hitoktatásnak lenne feladata, hogy a fiatalok ne élezzék ki magukban a különböző értékek konfliktusát, ugyanakkor meggyőzi őket arról, hogy elvessek azokat az értékeket, melyeket a körülöttük élő felnőttek élete nem hitelesít. Ez biztosítaná, hogy a serdülők megtalálják az életben az igazi értékeket és azokhoz igazodjanak.

A felnőtteknek, a szülőknek, a családban arra kell törekedniük, hogy a fiatalok ne csak azért fogadják el a hitet, mert szüleik már elfogadták, hanem azért, mert meggyőződtek annak igazáról. A hitoktatásnak azt kell elősegítenie, hogy a serdülő elérjen személyiségének arra az érettségére, mely lehetővé teszi számára, hogy szubjektívizmusa felett úrrá válva, felfedezze Isten erejében rejlő nagyszerű értékeket, a hitet, a reményt és a szeretetet.

Tudjuk jól, hogy a fiatalok a hasonló korúak közösségét keresik, mégpedig azért, hogy egyeztessék saját elgondolásaikat, és megóvják önállóságukat a felnőttekkel szemben.

Ezek a csoportok nem minden alkalommal pozitív értékek hordozói. Ezért szükséges, hogy mielőbbi kapcsolat alakuljon ki a fiatalok és az egyház között, amikor az egyházi vezetők vagy lelkészek irányításával el lehet kezdeni azt a munkát, mely minden ifjú személyiségét pozitívan befolyásolja. Csakis így ismerhetik meg és sajátíthatják el a keresztény értékeket.

A fiatalok hitének intellektuális voltát nem mint kiegészítő vonást, hanem mint hívó életük jelentős szükségletét kell tekintenünk, és ebben sajátos jelentősége van a hitoktatás módjának, ugyanis a hitoktató ha beszél, azzal fel kell hogy ébressze ifjú hallgatói szellemiségét.

A személyiség megismerésében és annak elmélyítésében, továbbá annak kibontakoztatásában elengedhetetlen követelmény a cselekvés. Az önközpon-túságtól, a szubjektívizmustól csak úgy lehet megszabadulni, ha a hitoktatás alkalmával találkozik a hittel teljes reális valósággal.

Arra kell hát nevelni a fiatalokat, s ez kötelessége, sőt felelőssége minden szülőnek, hogy a serdülők vállalják a hit felelősségét, és fokozatosan alkalmassá legyenek a keresztény értékek megvallására mások előtt.

A jövő egyháza e földön ők, a mai fiatalok!

Rázmány Hedviga

Unitárius egyházjog

Sorozatunk eddigi részeiben az egyházakra vonatkozó állami (külső) törvényhozás történeti fejlődés-vonalát vázoltuk fel a XVI. századtól kezdve, különös tekintettel a protestantizmusra, ezen belül az unitarizmusra. A most következő fejezetben egyházunk saját (belső) jogalkotását követjük nyomon, ugyanazon több évszázados áttekintésben.

Az unitárius egyház szervezeti szabályozására utaló első jogtörténeti adat az 1597-ben alakult consistoriumról szól, amely az egyház legfelsőbb irányító testületként jelenik meg. 1614-ből ismeretes „Az egyházközségek vizsgálata alkalmával követendő rend” című szabályzat. Az első rendszeres egyházigazgatási törvény, *Disciplina Ecclesiastica* címen, 1626-ban lát napvilágot latin nyelven, a lengyel származású Rádeczky Bálint püspök összeállításában (ezért *Disciplina Radeciana*-nak is nevezik). 1629-ből származik a „Szükséges utasítások az egyházi rendszabályokhoz” c. gyűjtemény. 1694-ben Almási Gergely Mihály püspök gondozásában ismét megjelenik a *Disciplina Ecclesiastica* módosított, bővített változata, de ettől kezdve – bár a változásokra zsinati határozatok folyamatosan reagáltak – „egyházalkotmányt” rendszerező munka egészen a XIX. századig nem készült.

A múlt század derekán, ocsúdva a vesztes szabadságharc gyászából, 1851-ben indul meg új összefoglaló jogalkotás az Unitárius Egyházban is, bolóni Mikó Lőrincz vezetésével. Ő állítja össze az 1858–1862-es évek főtanácsosi határozmányait (*canones*), s írja meg ezek alapján „Az Erdélyi Unitárius Vallásközönség igazgatási rendszere” c. művét, mely évtizedeken keresztül tankönyvvül is szolgált a teológiai oktatásban. Ennek első része „Az Egyházközségek Szervezeti Szabályzata” cím alatt az 1873. évi főtanácsos törvényerőre emelkedett; egyéb fejezetek (egyházközi és központi szervezet stb.) csak később érlelődtek meg. Így érkezett el a nagy kodifikációs időszak 1899–1904 között, amikor is a Főtanács intenzív munkája nyomán kialakult egy átfogó, modern unitárius egyházalkotmány, mely a fejlődés kívánta szükségszerű változtatásokkal, kiegészítésekkel – pl. Választási és kinevezési törvény (1912), fegyelmi felelősségről szóló törvény (1929), nyugdíjintézeti szabályzat (1929) stb. – egészen 1949-ig megőrizte hatályát.

A századforduló unitárius „jogtermését” a MUE Képviselő Tanácsa 1905-ben adta ki „Unitárius Egyházi Törvény az egyház hatóságainak és a tisztviselői állásoknak szervezetéről” címmel (az „Unitárius Egyházi Törvények” kiadványsorozat első füzeteként). 1921-ben „Az Unitárius Egyház Szervezete” címen Tóth György összeállításában a kodifikációs anyag ismét megjelent az időközi módosításokkal és magyarázó jegyzetekkel. Dr. Tóth György kúriai bíró az unitarizmus jogtörténetének legkiválóbb kutatója volt; munkásságát olyan kötetek jelzik, mint „Az Unitárius Egyház Rendszabályai 1626–1850” (Kolozsvár, 1922) vagy „A magyar unitárius egyház alkotmányának jogtörténeti kifejlődése” c. tanulmány (Keresztény Magvető 1933, 2–5. sz.)

A gyakorlati szükséglet és a történelmi fordulatok igényelték, hogy az időközben elhunyt dr. Tóth György nyomdokain haladva, az 1940-es évek elején újabb szabály-összefoglalás szülessen. Ferencz József és Erdő János szerkesztésében ez valósult meg „A Magyarországi Unitárius Egyház Szervezeti Törvénye” címen (Budapest 1942). E mű bevezető tanulmánya kitér a trianoni béke által az unitárius egyháznak okozott súlyos traumára, ti., hogy 1918 után a magyarországi részek unitárius-sága (korábban Duna-Tisza menti IX. egyházkör) önálló életvitelre kényszerült. Ebben a helyzetben Kolozsvár ab ovo elvi álláspontja az volt, hogy dogmatikailag és kánonjogilag az unitáriusság egységes, így az egyházi egyetemes törvényhozás sem osztható meg a történelmi-politikai elválasztó határvonal miatt. Mindazonáltal a realitások tudomásulvételét jelezte, hogy 1923-ban az erdélyi főtanács Magyarországra nézve külön passzust alkotott „Egyházi törvény az unitárius egyházalkotmány magyarországi érvényességéről” címmel. Ez szabályozta az itteni részek sajátos önkormányzatát, de Kolozsvár főhatósági jogkörének megőrzésével. Megindult azonban a húsz év alatt a magyarországi unitáriusság körében egy önálló egyházszervezet kiépítésére irányuló törvénykezdeményezés, sőt saját egyházfő (püspökség) óhaja is erősödni kezdett. A szeparációs folyamatnak 1940-ben a bécsi döntés átmenetileg véget vetett ugyan, de rögtön meg is teremtett egy hasonlót a román szuverenitás alatt hagyott Dél-Erdély 52 unitárius egyházközsége vonatkozásában. (Vagyis a bécsi döntéssel „hazakerült” az ún. Duna-Tisza menti egyházkör, de önálló létre kényszerült az egyház harmadát kitevő dél-erdélyi unitáriusság).

Ez utóbbi problémát „megoldotta” a II. világháborút lezáró párizsi békeszerződés a status quo visszaállításával, ám magyarországi vetületben ismét a szétszakítottság állapotát idézte elő. Az egyházakat mindkét országban 1948 után mindjobban gúzsba kötő „szocialista” rendszerek nemcsak a hívek, gyülekezetek számára hoztak megpróbáltatásokat, hanem mindjobban korlátozták a magyarországi részek Kolozsvárról történő főhatósági egyházirányítását is. Budapesten először püspöki helynök, majd püspök vette át az önállóvá formálódó egyház vezetését, és kialakította saját szervezeti-működési szabályzatát (akárcsak 1949-ben az erdélyi egyház a magáét), hogy így a továbbélés, túlélés jogi kereteit biztosítsa a legnehezebb időkben is.

A forradalmi változások (1989) utáni eszmélés éveiben mindkét magyar unitárius egyházat, újólá és egyidejűleg, a „talpra állás”, az alkotmányozás gondja foglalkoztatta, hogy korszerű szabályozás biztosítson – a múlt értékeinek felhasználásával – modern kereteket és működést az unitárius hitélet, egyházszervezet, egyházigazgatás számára. Így született meg Budapesten is 1994-ben a Magyarországi Unitárius Egyház (jelenleg hatályos) Szervezeti Törvénye, melynek ismertetésével lapunk következő számaiban foglalkozunk.

Dr. Lőrincz Ernő
az állam- és jogtudomány kandidátusa

Szirmok, virágok

A film rendezőjével a terem sarkában, hátul ültünk, így rendkívül jó rálátással rendelkezünk az egész nézőterre, nem volt teljesen sötét, szinte minden embert láttunk. Egészen különleges élményben volt részünk a vetítés alatt. Gulyás János „Semmisnek kell tekinteni” c. filmjét nézte a több mint 100 ember, akik fantasztikusan reagáltak erre a döbbenetes dokumentumfilmre. Közbe kiabáltak, sírtak, tehetetlenségből nevettek vagy halálos csendben ültek, pontosan úgy viselkedtek mint egy ifjúsági mozielőadáson. Pedig nem egészen gyerekek ültek ott, hanem 60–70 éves emberek voltak többségben, nagymamák és nagypapák egykét diplomával a zsebben és egy élet tapasztalatával a fejben, amit nagyrészt emigránsként kellett leélniük Magyarországtól távol. Itt, ennek a filmnek a különleges hatása alatt, együtt sírtunk és vicso-rogtunk, összeszorított ököllel,

nyugati és magyarországi, délvidéki, kárpátaljai és erdélyi magyarok. Döbbenettől tágranyílt szemmel néztük egymást és a filmvásznot. Igen még ez is megtörténhetett 1956-ban...

A vetítés könnyekkel a szemünkben és súlyos gondolatokkal a fejünkben fejeződött be. A vastaps nem akart megszűnni, mintha nem is filmet, hanem színházi előadást láttunk volna, eszünkbe jutottak az előző napok filmjei, az utána lezajlott beszélgetések és viták az alkotókkal és egymással. Hiszen a közönség nagyobbik része most találkozott szembe az elmúlt 40 évvel először „képekben”, és ahogy sokan elmondták nekem, csodálatos élményben volt részük.

Egy olyan világba vitték el őket a filmek rendezői – **Kósa Ferenc, Sára Sándor, Jancsó Miklós, Gábor Pál, Huszárik Zoltán, Gulyás János, Kovács András, Schiffer Pál, Lugossy László, Szabó István** –, amit így a nem magyarországi magyarok a saját szemükkel még soha nem láttak.

Most már nem csigázom tovább az érdeklődést, felfedem a titkot, ezek a vetítések Berekfürdőn a „Megbékélés Házában” és a falu mozijában zajlottak 1998. 04.25–05.02. között. Itt tartotta az „Akadémiai Napokat” az *Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem*, és az előadássorozat témája „Körkép és közérzet – magyar filmek 1956 után.”

Közel 200 meghívott és előadó fordult meg ebben a kis bájos alföldi falucskában, ill. a református egyház üdülőjében. Volt pódiumbeszélgetés, baráti est,

kerekasztal, ifjúsági est, kirándulás Debrecenbe és filmek. Magyar filmek: Tízezer nap, Szegénylegények, Szindbád, Falak, Ajándék ez a nap, Szirmok, virágok és még sok-sok film.

Reggeli áhítatok – köszönjük a lelkeseknek: **Varga Pál, Orbókné Szent-Iványi Ilona, Miklósi-Vári Katalin, Réti Katalin** és ifj. **Fekete Károly** debreceni rektornak.

Unitárius csoportkép az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem berekszaudi konferenciáján, 1998. április 25–május 2.

A fellépő művészek tehetségükkel járultak hozzá a résztvevők szórakoztatásához: **Kobzos Kiss Tamás, Cseh Tamás, Maros Éva, Geiger György** és **Gryllus Daniel**.

Volt ökumenikus istentisztelet a karca-gi nagy templomban. Igét hirdetett: **Várszegi Asztrik** r. k. főapát és **Bölcskei Gusztáv** ref. püspök. Az EPMSZ megjelent tagjait meleg szeretettel fogadták, lélek-emelő volt.

80. születésnapján köszöntöttük **Dr. Szöllősy Árpádot**. Kívánjuk hogy sok évig ilyen erőben és egészségben, ilyen szellemi frissességgel éljen szerettei körében, hogy tapasztalatait, tanácsait még sokáig élvezhessük.

Az Unitárius Egyház részéről **dr. Murvai Sámuel** főgondnok és kedves felesége vett részt az Akadémiai Napokon. Orbókné Szent-Iványi Ilona püspök-helyettes asszony lelkipáter szolgálatot is ellátott, és sokak szerint a legszebb reggeli áhítatot Ő tartotta, amit nagyon szépen köszönünk.

És a ház ahol 8 napig laktunk; olyan emberi szeretettel vettek bennünket körül, amit nagyon nehéz meghatottság nélkül említeni. Gondoskodtak rólunk és nem tudunk olyat kérni amit azonnal ne teljesítettek volna. A „Megbékélés Háza” igazgatójára és feleségére Csoma Judit lelkipáterre még nagyon sokáig szeretettel fogunk gondolni. Köszönet **Vályi-Nagy Ágnesnek**, aki a programbizottság elnökeként a filmek kiválasztásában nagy szerepet játszott és **Kőszegi Ábelnek**, aki viszont bemutatta nekünk.

Utoljára, de nem utolsósorban, köszönetet szeretnék mondani a magam és az összes többi résztvevő nevében az EPMSZ vezetésének és **Dr. Szöllősy Pál** elnök úrnak, az ő áldozatos munkája nélkül nem valósult volna meg ez a 8 csodálatos nap Berekszaudon.

Jövőre Olaszországban találkozunk.

Arrivederci.

Gergely Felicián

A Dávid Ferenc Egylet hírei

1998. június 21-én a Dávid Ferenc Egylet műsoros estét rendezett Hőgyes Endre utcai templomunkban. A – sajnos kislétszámú – jelenlévők az eddigiektől eltérő szándékú és jellegű műsort láthattak. Egyletünk vezetése ugyanis arra az elhatározásra jutott, hogy a rendezvényeinken szereplő ünnepi megemlékezések mellett bemutató, bemutató jellegű programokat is beiktat, amelyek egyházunk életének, tevékenységének kevésbé ismert területeiről hozna hírt. Emre törekvésünk jegyében esett a választásunk beregi testvéreinkre, hiszen egyházközségünkben hosszú ideje jelentős misztériós munka folyik s a Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör rendezvényei, irodalmi és művelődési tevékenysége példa nélkül álló szórványainkban.

Egész estét betöltő műsoruk keretében rendkívül érdekes beszámolót hallhattunk a Kör működéséről **Felhős Szabolcs** szórványgondnoktól és köri titkártól.

Palkóné Knoll Ilona elnökasszony előadása elgondolkodtató kérdésekre hívta fel a figyelmet hitéletünk vonatkozásában. A jövő egyházának és hívőinek remélhető perspektíváját vázolta fel a hagyomány és újítás, az érzelem, a lélek egységét megvalósító szellemiségben.

Egyházunk befogadó hagyományának szép megnyilvánulását villantotta fel a cigánymisszióban szerzett tapasztalatairól beszámoló **Bócs Attila** unitárius presbiter és **Felhős Szabolcs** szórványgondnok. Nem kisebb jelentőségű dologról van itt szó, mint társadalmunk egyik égető kérdésének, többszázéves cigány honfitársunk szocializációjának, beilleszkedésének az egyház lehetőségei szerinti elősegítéséről a jézusi tanítás jegyében.

„Valaki e kis gyermeket befogadja az én nevemben, engem fogad be, és valaki engem fogad be, azt fogadja be, aki engem küldött”.

Bócs Attila bensőséges és értő zongorajátékával szólaltatta meg Barók Béla „Mikrokozmosz”-ának és a „Gyermekeknek” ciklus néhány darabját.

Két tehetséges fiatal, **Felhős Dávid** és **Mogyorósi Dénes** sajátos hangulatú, egyéni értelmezésű előadással lepte meg hallgatóit József Attila „Tiszta szívvel” című költeményének verses – zenés bemutatásával.

A Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör bemutatkozása a Dávid Ferenc Egylet nyári záró összejövetelén. A protestáns kör vezetősége.

A műsor befejező részeként **Bócs Attila** zongora – és énekművész a nemrég elhunyt tiszteletbeli elnökünk, **László Gyula** professzor emlékére felajánlva északi zeneköltők dalaiból adott elő **Lakatos Zsolt** zongorakíséretével. Kiváló előadói minőségű művészt és nagyszerű zongoristát ismerhettünk meg személyükben. Remélhetőleg többször is lesz alkalmunk elő-

adóként hallgatni őket.

Tóth Gyula, a csoport gépkocsivezetője videófelvételekkel örökítette meg a beregiek sikeres szereplését.

Az Egylet vezetősége köszöni kedves megjelenésüket, felkészülésüket a bemutatkozásra. Jóleső érzéssel tölt el bennünket az a gondolat, hogy hazánk oly távoli és mostohán kezelt térségében van erő, akarat és vannak szülőföldjük, népük iránt elkötelezett emberek, akik a „szellem napvilágát” akarják felragyogtatni sok bajjal, nehézséggel küzdő honfitársaik lelkében.

Isten áldása kísérje munkálkodásukat.

Dr. Lőrincz Ernőné Kelemen Ildikó

Köszönőlevél

Dr. Nyiredy Szabolcs c. egyetemi docens úrnak
a Dávid Ferenc Egylet elnökének
H-1055 Budapest, Nagy Ignác u. 2-4.
Magyarország

Tisztelt Elnök úr!

Amerikai útjáról hazatérve, **Tökés László** püspök úr elküldött az épülő *Temesvári Református Központ* részére 73.000 forintnak megfelelő összeget. Tájékoztatott arról, hogy ez az adomány f. év február 22-i

előadása alkalmából gyűlt össze a gyülekezettől és az Unitárius Ifjúsági Egylettől.

Kérem engedje meg, hogy köszönetünket fejezzem ki Önnek külön is és minden jószívű adakozónak. Rendkívüli örömeinkre szolgál, hogy unitárius testvéreink az elsők között segítettek.

Isten gazdag áldását kérve a jókedvű Adakozókra
Temesváron, 1998. május 20.

Kiváló tisztelettel:

Bányai Ferenc lelkipásztor

Füzesgyarmati hírek

Hagyományt teremtett **Balácsi László** lelkészünk azzal, hogy a jeles napokon az istentisztelet műsoros megemlékezéssel bővül. Ilyenek: nagypéntek, anyák napja, szenteste.

Ez évben máj. 3-án volt az anyák napi ünnepség.

Az úrasztalán és a padokon elhelyezett sok-sok virág várta az érkezőket.

Az istentisztelet után Balácsi László lelkészünk gyönyörű versmondásával és szolóénekével kezdődött a megemlékezés. Sok szép, hálát és köszönetet kifejező költemény hangzott el.

Elhangzottak Dsida Jenő, Reményik Sándor, Várnai Zseni, Tompa László, Kaffka Margit, Petőfi Sándor költeményei.

Az előadók kisiskolások, középiskolások, egyetemisták, sőt egy nagymamakorú is volt. A fiatalok versük elmondása után virággal köszöntötték édesanyjukat vagy nagymamájukat.

Egy-egy szavaltat között lelkészünk vezetésével a Dalárda énekelt az alkalomhoz illő szép énekeket. Az ünnepség lelkészünk meghatóan szép szolóénekével zárult.

A tartalmas, szép ünnepségnek nagyszámú résztvevője volt. Talán még soha nem pergett le a meghatott arcokon annyi könnyesepp, mint ezen a felejthetetlen élményt nyújtó háláünnepen.

A versmondók megszervezéséért, a versek kiválasztásáért és betanításáért ezúton mondok hálás köszönetet Balácsi László lelkész úrnak, aki távozásakor minden nőnek egy-egy szál virágot adott át.

Áldozócsütörtökön is megkondultak templomunk harangjai, hálaadásra, emlékezésre hívogattak.

Pünkösdi áldott ünnepén az úrasztala megterítve, virággal feldíszítve várta testvéreinket.

Jézus életére és eszméire emlékeztető jegyeket, az úrvacsorai kenyeret és bort **Gyáni Endréné** és családja adományozta. Hálás köszönet érte.

A tartalmas, gondolatébresztő istentisztelet és úrvacsoravétel után keresztelési szertartás volt. Szimpatizánsunk unokája e szertartással egyházunk tagja lett. Lelkészünk imába foglalva kérte isten áldását a gyermekre és szüleire.

A Pünkösdi istentiszteleteknek nagyszámú résztvevője volt, mindenki úrvacsorát vett felekezeti hovatartozástól függetlenül.

Pünkösdi másnapján is istentiszteletre hívogatva kondultak meg templomunk harangjai.

Kispálné R. E.

Az Élet és a Lélek ünnepe a Duna-Tisza közén

A lapzárta szigorú betartása mind a kiadónak, mind az olvasónak érdeke, mégha emiatt nem is sikerül időben írni a gyülekezetben történetekről.

Tesszük mégis, ebben a hirtelenjött nyárban, pár percre felidézve tavaszi ünnepeinket, amely tavasz nemcsak a természet, de nemzetünk újjáéledésének lehetőségét is meghozta.

„Hiszem az örök életet” – vallottam meg magam is konfirmáláskor, mit sem sejtve tizenévesen ennek valódi tartalmát.

Ki ne vágya az örök életre, amíg gondtalan, fiatal és vidám? Csakhogy az évtizedek múltával sok minden átértékelődik. Előfordul, hogy megfeledkezzünk korábbi fogadalmainkról is, de hitünket megtartva és gyakorolva figyelmünk egyre inkább az örök értékek felé fordul.

Nagy segítség ebben lelkészünk, **Kelemen Miklós**, aki húsvéti prédikációjában Kecskeméten az ünnepről, mint a feltámadás szimbólumáról beszélt, de szó esett mindennapjainkról, melynek egyetlen célja lehet: értékes életet élni.

Az úrvacsorával egybekötött istentiszteleten – az Erdélybe hazalátogatók kivételével – a szép számban megjelenteknek régi kívánsága teljesült azzal, hogy **Turesányi Katalin** zenetanárnő jóvoltából első alkalommal szólalt meg az egy éve vásárolt szintetizátor, és kísért a kezdetben bátortalan, bizonytalan éneklést, de a befejező 189. zsoltár már szinte a „szép híves patak” hangján csendült föl.

Lakitelek Kecskeméttől nem nagy távolság, de Erdélytől, Budapesttől igen, ám szellemi közelsége az Unitárius Találkozó idejére mindezt áthidalta.

A Trianon óta oly sokat emlegetett anyaországi státusz egyházunk életében fordulatot jelentett, és ez így helyes – egy előadás kivételével ennek kihangsúlyozását láttuk igazolni valamennyien, akik a Duna-Tisza közti gyülekezetből jelen voltunk.

Örvendetes továbbá, hogy éppen e „szellemi és politikai műhelyből” ismét vannak az ország vezetésében az unitárius egyházzal felelősséggel gondolkodó államférfiak.

Megosztott a világ, ahogy a hívő emberek is, ki beleszületett, ki maga választotta vallását követve, de az ünnep közös, Pünkösdi egyike a legnagyobbaknak. Pedig talán éppen a Szentlélek értelmezése az, ami leginkább megkülönböztet másoktól, pünkösdi istentiszteletünkön ennek lényegéről, mi-benlétéről hallhattunk a több száz éve megfogalmazott unitárius hitelvek szerint.

Pünkösdi ünnepe így harmadik volt a sorban Kecskeméten, melynek szintén az evangélikus egyház adott helyet gyülekezeti termében. Mi megköszönjük ezt a nagylelkűséget és ugyanakkor megfogalmazzuk kérésünket saját egyházunk felé, mint egyedüli önálló helyiséggel nem rendelkező gyülekezet, hogy segítsen változtatni ezen az állapoton.

Sz-né K. Zs.

Anyák napja Hódmezővásárhelyen

Az anyák lelkületéhez méltó, bensőséges, meleg hangulatú anyák napi ünnepséget tartottak Hódmezővásárhelyen. A lelkemelő prédikáció s egyházi zene után a gyermekek szeretetteljes műsora (versek, zenészművek) tette széppé és meghitté együttlétünket.

A Királyok I. Könyve 3. rész 16–28-ig tartó verseiben megírt tanulságos történetet az anyai szív szeretetének multhatatlanságáról, csálhatatlanságáról, adták elő a gyermekek mélyen átélte megjelölő erővel.

Elgyönyörködünk **Vida Mihályné**, Brassóból átteleptelt hittestvérünk által készített szép terítőkben, melyeket az egyházközségnek adományozott.

Istentisztelet után a szépen felújított paplak fogadó helyiségeiben a gyülekezet hívei, vendégei (erdélyiek, alföldiek) bensőséges, testvéri beszélgetésben cserélhették ki gondolataikat **Kiss Tünde** tiszteletasszony kedves, vendéglátó szeretete mellett. Valóságos kis szellemi, lelki műhely működik itt. Megújodva, szellemi, lelki elménygazdagodással tértek haza az itt résztvevők otthonaikba, Kovácsházára, Szegedre, Békésszabára a testvéri hangulat melegeivel, ahogyan egy kis egyház tagjaihoz illő és méltó.

Sok ilyen lelki elményben való részesedést kívánunk mind többek számára.

M. M.

Konfirmáció Pestszentlőrincen

Harmadik éve vezettük be Pestszentlőrincen a Pünkösdi előtti vasárnapon tartandó konfirmáció istentiszteletét.

Ez évben is ezen a napon Isten és a gyülekezet előtt megjelent és hitéről vallást tett egy ifjú és két hajadon – név szerint: **Végh Lóránd, László Melinda és Bárány Ildikó**.

Sajnos az iskolai elfoglaltságok megnehezítették a konfirmációra való felkészítést, ugyanis minden növendékkel idő hiányában külön-külön kellett foglalkozni. Az utolsó héten sikerült összehangolni a találkozást, hogy megbeszéljük a nagy megmérettetést. A nehézségek ellenére, a jelenlévők megállapítása szerint, nagyon szép és felejthetetlen volt a konfirmáció. A gyerekek szülei május 24-én az istentisztelet előtt szépen feldíszítették templomukat, és tették azt ünnepélyessé.

A konfirmáció kiemelkedő eseménye volt az úrvacsoravétel utáni ún. egyháztaggá fogadás, amikor a konfirmáló növendékek kéz a kézben letérdepeltek az Úr asztala köré, a lelkész a két első ifjú fejére tette áldó kezét, az orgona a Himnusz dallamát játszotta, szólt a templom harangja és a lelkész a következő szöveget mondta:

„Unitárius vallásunkról elhangzott bizonyoságtételek után, melyet az úrvacsora vételével pecsételtetek meg, befogadlak titeket a pestszentlőrinci

Unitárius Egyházközség önálló tagjai köré. Megismertétek egyházunk múltját, legyetek méltók egyházunk nagyjai szellemi örökségéhez, legyetek öntudatos tagjai, cselekvő munkatársai a gyülekezetnek, legyetek megtartói és hűséges hordozói hit- és életfelfogásunknak, Isten és ember szolgálatában, Jézus követésében. Amen.”

Az emléklapok és az ajándékok kiosztása után **Molnár János** az egyházközség gondnoka, a szülők részéről pedig **Végh László** köszönetet mondott a konfirmációért, és jó tanácsokkal látta el a növendékeket. A konfirmálók részéről a lelkésznek és az énekvezérnek **László Melinda** növendék mondott köszönetet.

Ünnepségünk a Himnusz elénekzésével ért véget, és úgy éreztük, hogy úgy a növendékek, mint a szülők és nagyszülők valamint keresetszülők, továbbá az egész gyülekezet számára felejthetetlen élményt nyújtott.

Pünkösdi első napján a megkonfirmált növendékek életükben először, mint egyházközségünk önálló, öntudatos tagjai éltek úrvacsorával, a gyülekezettel együtt.

Életükre és szeretteik életére Isten gazdag áldását kérjük!

R. Cs.

Egyházközségeink

Konfirmáció a Nagy Ignác utcai templomban

1998-ban a budapesti egyházközségben 12 tanítvány jelentkezett konfirmáló szándékkal: **Galambosi István, Jakab Júlia, Kozma Eszter, Kozma Hanna, Lasser Erika, László Eszter, László Zoltán, Péterfy Fruzsina, Silló Balázs, Szabó Attila, Tóth Anita, Tóth Zita.**

Az unitárius kereszténységre, az egyházközség felnőtt tagságára és a kate tudományára **Kászoni József** lelkész készítette fel őket.

A beavatás nagy napja június 7. Színhely: Nagy Ignác utcai templom. Kívül-belül igen nagy meleg. Egy évben csak egyszer van ilyen rendhagyó liturgia, az Ó tiszteletükre.

A liturgiát **Miklósi Vári Katalin**, segédlelkész indította. A prédikációt **Kászoni József** tartotta. A tanítványoknak szánt utavaló: a szeretet parancsolata és zene! **Tokos Zoltán** gitárművész játéka oldotta az esetleges izgalmakat, adott lehetőséget magunk imádságára.

A bemutatást követően gyerekeké volt a szó, felolvasás, imádkozás, kikerdezés rendjén.

Első úrvacsorájukra **Orbókné Szent-Iványi Ilona** ágendája készítette elő.

Talán az úrvacsoravétel a liturgia fénypontja, a kipirult 12 arcocskák mögé kiálltak a hozzátartozók is,

második renden vették ugyanazt a bort és kenyeret. A templom piacán ritkán áll ennyi ember.

Bencze Márton püspök egyenként megáldotta őket. Kézbe kapták a konfirmációs emléklapot. A **Heltai Gáspár Kft.** Szentírást ajándékozott nekik.

Ekkor ismét megszólaltak, köszöntötték a lelkészeket, szülőket, keresztszülőket. Őket pedig **Dr. Beke Ildikó**, az egyházközség gondokasszonya üdvözölte.

A szertartás után, a gyülekezeti teremben, egy szeretetvendégségen immár kötetlenül lehetünk együtt. Az Unik megragadván az alkalmat, meghívta az ünnepeket a következő vasárnapra egy unikos bulira. Reméljük a konfirmandusok bekapcsolódnak közös terveink

szövögetésébe és a megvalósításba is.

Kászoni József lelkész teremtette és tartja a konfirmáltak erdélyi zarándoklat hagyományát. Így alkalmunk nyílik egymással és unitárius tájakkal barátkozni. Ennek sikerét mi sem bizonyítja jobban, a korábbi évek tanítványai rendre visszakérezkednek ezekre a kirándulásokra.

A szertartás után tehát VAN folytatás! Így legyen!

m.v.k.

Berán Lajos emléklakett

Bóka György atyánkfia, egy évvel ezelőtt, áldott emlékü székegy unitárius édesanyja halála után kapcsolódott be aktívan egyházi életünkbe. A Nagy Ignác utcai templomban minden vasárnap ott találjuk, szerényen a hátsó padosorban.

Bóka Györgynek szép, értékes emléklakett-gyűjteménye van. Nemrégiben hívta fel egy ismerőse a figyelmét, a neves művész, **Berán Lajos** (1882-1943) egyik jegyzett bronzplakettjére, mely **Dávid Ferencet** és **János Zsigmond** fejedelmet ábrázolja. Bóka György hosszas utánajárás, majd komoly anyagi áldozat árán megszerezte az értékes művet, azt már ványba foglalva a Budapesti Unitárius Egyházközség Nagy Ignác utcai lelkészi hivatalában adta át **Orbókné Szent-Iványi Ilona** lelkésznek és a gyülekezeti gondnoknak.

Az értékes adományt azonnal elhelyezték a lelkészi hivatal falán. A mi egy Istenünk áldja meg az adakozót, „mert a jókedvű adakozót szereti az Úr!”.

Orbókné Szent-Iványi Ilona

Tudósítás Kocsordról

Májusban mozgalmas volt Kocsordon az unitárius élet. A húsvéton és pünkösden kívül még három ünnepséggel sokasítottuk az események sorát.

– 10-én növendékeink szereplésével anyák napját tartottunk.

– 24-én 10 növendék konfirmált. Köztük képviselve volt a helybeli roma kisebbség és nyíregyházi szórvány is.

Névsoruk: **Bartha Nóra, Bányai József, Har-sányi Edina, Jakab Ágnes, Kerekes Tamás, Kiss László, Nyitrai Mózes Levente, Székely Borbála, Varga Beáta és Zséder Attila.**

Vendégünk volt **Jane és Angus Bramadat**, kanadai testvérgyülekezetünk lelkesznője és férje London Ontario városból.

Vendégeinket a mátészalkai **Dobos Lászlóné** szállásolta el, amiért köszönetet mondunk. Tolmácsunk Dr. Cziné Mihály irodalomtörténész professzor unokaöccse, **Cziné Zsigmond** volt.

Az egyház emléklapot, énekeskönyvet és unitárius kitűzött ajándékozott a konfirmáltaknak. Szüleik új padlószőnyeget adományoztak az irodának. Az úrvacsorát **Kiss István** és neje adományozták. **Jakab Árpád, Jakab Bertalan Zoltán és Imre János** segítségével, tetemes értékben, kívül-belül újrameszelte a templomot.

Az ünnepséget **Jakab Anita** három szólóéneke tette tartalmassá.

– Június 7-én szép ünnepség keretében emlékeztünk meg egyházunk alapításának és templomunk építésének 60. évfordulójáról.

Vendégünk volt **Kereki Gáborné** tiszteletes asszony és kísérelője **Irsay Zoltán** atyánkfi Angliából. Számba vették a tetemes adományokból is megújult templomot, a helyreállított mennyezetet, melynek kazettáit templomépítő első lelkészünk, **Kereki Gábor** festett aranyosszéki székely virágmintákkal.

A műsor **Böcs Attila** aranyosapáti hívünk, zenetanár szólóénekéből állt, **Lakatos Zsolt** zenetanár orgonakísérelével. Böcs Attila Bartók: gyermekdalokat játszott még zongorán, **Bakos Noémi** és **Nyitrai Gábor** szavalt, **Nyitrai Hajnal-**

ka énekelt **Csányi Ottó** zenetanár kísérelében, aki mindkét ünnepélyen kántorizált.

Vendégeinket **Jakab Jánosné** szállásolta el, aki sok gyönyörű virággal is díszítette a templomot. További vendégeinknek **Bakos Zsigmondné** és menyé **Bakos Gyuláné** adott szállást. Áldozataikért köszönet illeti meg őket.

A két ünnepségről videofelvételt készített ajándékba **Koltai Tamás** atyánkfi, amiért hálásak vagyunk és hálásak vagyunk Istennek, aki hozzásegített mindezek megvalósításához.

A Csányi Ottó karnagy vezette **Ádám Jenő Énekkar** énekelt a Kossuth Rádióban élőben közvetített kocsordi istentiszteleten április 19-én. A kórus fél-éves munkával betanult 15 unitárius éneket. Előadásukról a rádió unitárius műsorai számára hangfelvétel készült. A feldolgozás Csányi Ottó műve. Szólóban énekelt és orgonán játszott **Németh Istvánné**, szólóénekes volt **Bojer György**, fuvolázott **Máthé Dóra**. A kazetta fedőlapját **Szabó Gábor** rajztanár tervezte, akit a napokban magához szólított az Isten.

Törvényes bejelentés után a kazetta kapható lesz az Unitárius Könyvesboltban 400 Ft-os árban.

Nyitrai Levente

Vendégeink: testvérgyülekezetünk, London Ontario (Kanada) lelkesznője, Rev. Jane Bramadat és férje, Angus.

Fórum Pestszentlőrincen

1998. június 2-án – „Az egyházak tevékenysége Pestszentlőrinc-Pestszentimre lakóiért” címmel – fórumot rendeztek a XVIII. kerületi városházán.

A fórumon, mint levezető elnök vett részt **Rázmány Csaba**, egyházunk lelkésze, a lőrinci Ma-

gisztrátus tagja, aki megtisztelő megbízatása mellett korreferátumot is tartott.

A fórum fő témaköréi a család, ifjúság, oktatás, karitás problémáit, gondjait ölelték fel.

Unitárius pavilon az Ünnepi Könyvhéten

Immár második alkalommal veszünk részt saját standdal – az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetemmel közösen – az Ünnepi Könyvhéten, ahol 100 pavilonban több kiadó ad egymásnak és a könyvet szerető közönségnek randevút.

Közel egy héten keresztül reggeltől késő estig sok-sok ezer ember, mondhatni tízezres számban sétálva, kézbe vehette az ünnepi kínálatot, s ki-kí saját pénztárcája szerint kiválasztotta, és ha egy kis szerencséje volt a szerzővel dedikáltatni is tudta a könyvet.

Ebben az évben a mi standunkon dedikálta:

Kelemen Miklós unitárius lelkésztestvérünk Enyedi Györgyről írt, és a Könyvhétre megjelent új könyvét;

Balla D. Károly költő, író, szerkesztő (a mai kárpátaljai magyar irodalom legjelentősebb írója), az EPMSZ kiadásában megjelent új kisregényét *Élted volt regénye* címen;

Kelemen Miklós dedikálja könyvét Bencze Márton püspök és neje és Gergely Felicián jelenlétében.

Tóbiás Áron a Magyar Nemzet nyugdíjas főszerkesztő-helyettese, *A magyarok vére – Le sang des Hongrois* címen megjelent riportkötetét;

Deák-Sárosi László a fiatal költőnemzedék legmarkánsabb képviselője a legújabb verseskötetét, *Az igazság Szája* („La Bocca della Verità”) címmel.

Nagy siker volt számunkra és a dedikáló szerzők számára is a Könyvhét, ugyanúgy mint 1997-ben is, anyagilag és erkölcsileg egyaránt.

Standunk egyik felén a Magyarországi Unitárius Egyház és testvéregyházunk az Erdélyi Unitárius Egyház könyveit, kiadványait, folyóiratait kínáltuk. Standunk másik felén pedig az EPMSZ kb. 40 könyvét sikerrel válogatták és vásárolták. Lehetőségünk volt kicsi, de történelmi egyházunk ismertségét alakítani és növelni, az unitárius gondolkort propagálni.

Köszönetemet szeretném kifejezni a megjelent egyházi vezetőknek – a püspök úrnak és kedves feleségének, a püspökhelyettes asszonynak, a főgondnok úrnak, a főgondnokhelyettes úrnak, lelkésztestvéreinknek –, és minden unitárius megjelentnek, valamint annak az ezres nagyságrendű érdeklődőnek és sok száz vásárlónak, akik megtisztelték pavilonunkat. Az anyagi segítséget köszönjük az EPMSZ elnökének és vezetőségének.

Nagyon remélem mint a magam és munkatársaim, egyházunk, valamint az EPMSZ nevében, hogy jövőre is találkozni fogunk hasonló körülmények között a Vörösmarty téren június első hetében, az érdeklődőkkel és vásárlókkal.

Gergely Felicián

Az Egyházi Képviselő Tanács ülése 1998. június 13.

Az Egyházi Képviselő Tanács ez évi első ülésére 1998. június 13-án került sor a Nagy Ignác utcai gyülekezeti termünkben.

Az egyházi ének elhangzása után **Bencze Márton** püspök olvasott fel a Bibliából, majd **dr. Murvay Sámuel** főgondnok köszöntötte a megjelenteket, ismertette a tárgysorozatot és a kimentéseket.

A múlt évi EKT óta először elintézték ügyeikről egyházi részről a püs-

pök, világi részről a főgondnok számolt be, amelyet a résztvevők egyhangúlag elfogadtak.

Ezután következett a Gazdasági Bizottság által elkészített 1997. évi zárszámadás, az 1998-as költségvetés megtárgyalása és a Heltai Gáspár KFT. beszámolója.

A költségvetésnél kihangsúlyozottan nyomatékokat kapott egyházunk egyre nehezedő anyagi helyzete, amit tetéz még az is, hogy a buda-

pesti két templomos ingatlanunk még mindig állami kézben van, tehát gazdálkodni sem lehet vele. Ezért az egyházközségektől érkezett jogos anyagi kérések egy részét lehetett csak a költségvetésbe beépíteni.

A zárszámadást és a költségvetést az EKT túlnyomó többséggel elfogadta.

B. F.

– hírek

Az ezredvég dilemmái Nyári Egyetem Somogyvámos, 1998 (Avagy egy nap a béke völgyében)

Somogyország szívében Somogyvár mellett, ahol Kopány egykori földvára, később Szent László királyunk első nyughelye volt, van egy kis falu: Somogyvámos. Itt kaptak földet, letelepedési lehetőséget a Magyarországi Krisna-Tudatú Hívők.

Hanzel László polgármester mérhetetlen toleranciájáról tett tanúbizonyságot, mikor ezt a lehetőséget megadta a Krisna-tudatú hívőknek. Itt épült az Európában egyedülálló vaisnava (Visnu-, Krisna) templom, házak a szerzetesek és külön a családok számára. Biogazdálkodás folyik, ellátásukról a saját maguk által termelt és elkészített élelmekkel gondoskodnak.

A falu lakossága befogadta őket, az építkezésben, földmunkákban segítséget nyújtott és nyújt most is. Egymás vallását tiszteletben tartva élnek Somogyvámos keresztény lakói és a völgyben a Krisnások. Épül, szépül a Krisna-völgy, békét és nyugalmat árasztva.

Itt rendezték meg június 26–28-ig azt a nyári Szabadegyetemet, amelyet együtt rendezett a kaposvári *Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola* és a *Védikus Bölcsellettudományi Szabadegyetem*. Ide kaptam meghívót, amelynek csak egy napján, június 27-én, szombaton tudtam részt venni. A program rendkívül lenyűgöző volt. Az előadásokból, vitafórumokból csak néhány címet emelek ki a teljesség igénye nélkül:

Kriszben van-e a társadalom? Tudomány és erkölcs. Ember és környezet. Remények és alternatívák.

Június 27-én szombaton, a konferencia megnyitása alkalmából, **Danka Krisztina** a MKH vezetője felolvasta **Göncz Árpád** köztársasági elnök, és **Platty Iván** államtitkár levelét, amelyben üdvözölték a Szabadegyetem résztvevőit és munkáját.

Az előadások érdekesek és tanulságosak voltak. (Helyhiány miatt részletesebben nem tudok kitérni rájuk.) A kérdések megtárgyalása és a kiút keresése az alábbi cím köré csoportosultak: „Az ezredvég dilemmái”. Filozófusok, történészek, teológusok, krisnások felvetették a kérdést, hogy a technika által felgyorsított posztmodern korunkban az ember miért és mennyire szakadt el a természettől, Istentől, egymástól. Kerestük a választ a „hogyan és miként” továbbra, párbeszédet folytatva egymással.

Az első nap előadói közül néhányat megemlítek, mindegy érzékeltetve a konferencia fontosságát: **Heller Ágnes** filozófus, **Vajda Mihály** filozófus, **Sivarama Swami** vaisnava teológus, **Tóth Tibor** mérnök, **Sonkoly Gábor** történész, **Nemeshegyi Péter** jezsuita szerzetes, **Tamasi Péter** belgyógyász-természetgyógyász, **Bhaktividya Purna Swami** vaisnava tanár.

Érdekes és tanulságos nap volt. Ember folytatott emberrel párbeszédet. Krisna-tudatú és keresztény együtt kereste a megoldást.

Félre kell tenni az előítéleteket, nem a különbségekre kell figyelni, hanem a közös kapcsolódási lehetőséget kell keresni.

Isten csak egy van. Mindannyian az Ő gyermekei vagyunk, és egyformán szeret minket. Senki nem tulajdoníthatja ki ezt a szeretetet, mert Ő egyforma mércével mér, akkor is, ha más utakon közeledünk hozzá.

B. F.

Egy unitárius tárgyú „diplomadolgozat”

A Janus Pannonius Tudományegyetem művelődésszervező szakán most végző **Geréb Katalin** atyánkfia diplomadolgozatául „Az erdélyi unitárius egyház kulturális szerepe és jelentős irodalmi képviselői” témát választotta.

A 45 oldalas diplomadolgozat írója anyai ágon erdélyi unitárius családból származik. Dolgozatában – amely kiváló minősítést kapott – olvashatunk unitárius múltunk minden jelentős nagyjáról, kiknek tevékenységeit, mint az unitárius egyház képviselőit mutatja be a kultúrához, közelebb az irodalomhoz való viszonyukban.

A dolgozat, amely a mondanivalót képekkel gazdagítja, már azért is figyelemreméltó, mert Geréb Katalin az az unitárius ifjú, aki tudja, hogy csak a múlt ismeretében lehet a jövőt építeni és diplomadolgozatával arra az unitárius egyházra hívja föl a figyelmet, amely mindig élen járt a kultúra ápolásában és terjesztésében. Gratulálunk.

Kelemen Miklós

Köszönettel tartozik egyházunk **Kelemen Miklós** lelkészünknek, aki saját könyvtárából több mint százötven kötetet adományozott az unitárius könyvtár számára.

Az adományozott könyvek nagy része olyan, amelyből nem volt még példánya könyvtárunknak, ezzel még nagyobb értéket képviselnek.

Muszka Ibolya
a könyvtár-levéltár vezetője

HALOTTAINK

Nagy Józsefné sz. Kozma Rozália 80 éves

Szebeni Antalné sz. Czakó Olga 76 éves

Dr. Szentgyörgyi Ferenc 77 éves

Dénes Albert 76 éves

Szász Benőné sz. Bíró Ágnes 99 éves

Dr. Elekes István 46 éves

Lőrincz Mária Erzsébet 87 éves

Csegeri József 91 éves

Dr. Gyarmati Árpád 98 éves

Birtalan Berta 77 éves

Nagy Domokos 85 éves

Farkas Lajosné sz. Bardócz Vilma 81 éves

Nagy Dezsőné sz. Horváth Katalin 66 éves

Bölony Árpád 53 éves

Béres Miklós 71 éves

Simon Dénesné sz. Szép Margit 83 éves

Veress Lászlóné sz. Bogdán Mária 60 éves

Isten adjon csendes pihenést eltávozott testvéreinknek, lelküknek örök üdvösséget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást!

A Magyar Nemzet 1998. május 15-i számában figyelemre méltó cikket olvastam a Kolozsváron élő **Kántor Lajos** tollából.

Örömmel számol be arról, hogy a „Kincses Város”-ban komoly irodalmi emlékhely kialakítása van folyamatban. Talán számos hívünk tudja, hogy a Lázár utcában **Szabédi László-emlékszoba** található. A tragikus sorsú unitárius költő családja élt korábban a szobán forgó épületben. A hozzátartozók szorgalmasan gyűjtötték az erdélyi irodalom kimagasló alakjától származó anyagokat, kéziratokat. Ennek eredményeként emlékszobát rendeztek be. A hagyatékból fellelhetők a Kolozsvári Unitárius Kollégiummal, ill. Egyházunkkal kapcsolatos anyagok, a néhai dr. Szentgericeai Jakab Jenő által kiadott Termés c. folyóirattal, a Székely Nem-

zeti Múzeummal, a Bolyai Egyetemmel kapcsolatos dokumentumok és nem utolsósorban Szabédi László versei, prózái, töredékei.

Miután az utolsó Szabédi testvér is meghalt, az épület és az egész telek az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület tulajdonába került. Így az ingatlan valóságos irodalmi múzeummá alakítható. Idekerülnének a romániai magyarság irodalmi anyagai (pl. Bukarestből a Mélius-örökség megmaradt része, ill. a Securitate által korábban elzárt iratok, egyebek mellett Szabédi László politikai iratai). Ha elterjed a híre e lehetőségnek, valószínű hamarosan új épületre lesz szükség. Mivel Kántor Lajos szerint nagy a telek, hely van...

Hegedűsné Pálfi Csilla

Szabadulás Csecsenföldről

1998. július 25-én Magyarországra érkezett a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat 1997. október 23-án elrabolt két munkatársa **Dunajszki Gábor** és **Oláh István**.

275 nap után szabadultak ki elrablóiok fogságából, ahol hónapokig embertelen körülmények között tartották őket.

Hazatérésük után, 1998. július 26-án rövid sajtótájékoztatót tartottak, amin részt vett **Martonyi János** külügyminiszter és **Lehel László** a Szeretetszolgálat vezetője is.

A MÖSZ humanitárius munkát végzett Csecsenföldön. Ingyenkonyhákat üzemeltettek, a menekültábo-

rokat élelmiszersegéllyel látták el. Két munkatársuk elrablása óta szüntették be tevékenységüket a háborús térségben.

Mi is sok szeretettel üdvözljük itthon Dunajszki Gábort és Oláh Istvánt, és szívből reméljük, hogy az elszenvedett megpróbáltatásokat feledtetni szeretteik viszontlátása és az öröm, amit éreztünk kiszabadulásukkor.

Kívánjuk, hogy szenvedéseiket kipihenve, jószolgálati tevékenységüket Isten segítségével folytatni tudják.

B. F.

Beiktatták a Magyar Lelkigondozó Szolgálat Egyháztanácsát az 1998–2004-es időszakra

DDr. Harmati Béla (Budapest), a Magyarországi Evangélikus Egyház püspök-elnöke, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának elnöke, az Evangélikus Világszövetség Nemzetközi Sajtóügyi munkacsoportjának elnöke, a Vatikáni Egységtitkárság és az Evangélikus Világszövetség közös teológiai szaktanácsának egyik társelnöke ünnepi igehirdetésével, valamint **Mag. Herwig Sturm**, az Ausztriai Evangélikus Egyház püspöke beiktató beszédével, az egyház törvényes rendjének figyelembevételével, **Szépfa István**, az Ausztriai Evangélikus Egyház Magyar Lelkigondozó Szolgálatának ez idei lelkésze, és 1998. január 1-től a Magyarországi Evangélikus Egyház Északi Egyházkerületének lelkészi állományában lévő rendes lelkésze, az egyházi törvényes beiktatási eljárásnak mindenben eleget téve, beiktatta hivatalába az 1998–2004-es időszakra megválasztott ausztriai Egyháztanácsot. A Magyar Lelkigondozó Szolgálat ausztriai, 1962. március 9-én történt, 2389/62-03-14 számú zsinati elismerését követően, első ízben iktattak Egyháztanácsot hivatalába úgy, hogy Ausztriában és Magyarországon egyaránt jogérvényes.

Az ünnepi istentiszteletet a Bécs 7. kerületi Feltámasztás templomban tartották, amelyen a római katolikus egyházat – az új Egyháztanácsot meleg baráti szavakkal köszöntő – **Valentiny Géza** pápai prelátus, ausztriai magyar főlelkész és **Hegyi György** bécsi lelkész képviselte. A Máltai Lovagrendet **Karácsony Miklós**, a Johannita-

kat **Bethlen Miklós**, **Hámos Árpád** és **Dr. Magyary-Kossa István** képviselte.

Az ünnepi istentisztelet előtt, amelyre hét ausztriai tartományból 480-an gyűltek egybe, a templom bejáratánál az utcán, a magyar, az egyházi és az osztrák zászló, valamint a bécsi cserkészek csapatzászlója előtt nyolc cserkész állt díszőrséget, akik az istentiszteleten is részt vettek.

A beiktató istentiszteletre **Szokolay Sándor** két egyházzenei művet szerzett, melyek ősbemutatóját a soproni Berzsenyi Dániel Líceum énekkara szolgáltatta meg a szerző vezényletével. Az istentiszteleten liturgikus énekekkel **Antalné Sebestyén Ágnes** és **Antal Imre**, valamint **Kónya Lajos** vállalt szolgálatot. Az orgonán **Csipkó László** orgonaművész játszott.

Az istentiszteletet követően a Bornemisza Péter Társaság gálaestjén **Göncz Árpád** köztársasági elnök ünnepi szövegét **Dr. Peisch Sándor**, a Magyar Köztársaság ausztriai nagykövete olvasta fel. Felszólalt **Bartók Miklós**, **Fényi Tibor**, **Hubay Miklós**, **Jókai Anna**, **Szépfa István**, **Szilágyi István**, **Szokolay Sándor**, **Tabajdi Csaba**, **Tornai József** és **Törzsök Erika**. A zenei részben közreműködött **Antal Ágnes** és **Imre**, **Csipkó László**, **Kónya Lajos**, valamint a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Líceum énekkara **Takács Andrea** tanárnő vezetésével.

(Részlet a *Másokért Együtt c. bécsi magyar nyelvű evangélikus folyóiratból*.)